

ŞEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Sărbătoarea bucuriei noastre

Semnificația conceptului de bucurie în lumina iudaismului poate fi relevată supunând unei scurte analize denumirea pe care o poartă sărbătoarea de Sucot: *סוכות*. Sărbătoarea bucuriei noastre. Cea de-a treia dintre marile sărbători ale anului *שלוש רגלים* ne învață ce este bucuria cea adevărată, atât din punct de vedere individual, cât și din cel colectiv.

Într-adevăr, versetele biblice repetă comandamentul de a ne veseli în zilele acestei sărbători, iar acest precept e adresat nu numai credinciosului, ci „tu, fiul și fiica ta, servul și servita ta, levitul, străinul, orfanul și văduva”, toți să participe la voia bună generală. Literatură talmudică abundă în nararea scenelor care evocă izbucnirea colectivă de bucurie ce însoțea zilele festive ale toamnei.

În toiu populară sărbătorii *סוכות* si-a găsit profetul Iona divina inspirație *רוח הקודש* (Tosafot Suca, 50 b). În seara aceasta, cântărilorul Simon ben Gamaliel se amesteca printre dansatorii din piață și, spre a-i înveseli, zvirla în sus opt făclii aprinse și le prindea fără ca ele să se stingă (Suca, 53), iar alt învățat, Rabi Iosua ben Hanania, spunea că somnul nu se lipește de ochii nimănui în această noapte, în care exuberanța se dezlănțuie în mijlocul multitudini de pelerinii (ibidem). Bucuria era atât de generală și atât de completă, încât autorul talmudic ajunge la concluzia: „Cine n-a văzut această bucurie n-a văzut bucurie în viața lui” (Suca, 51).

Despre ce fel de bucurie este vorba? Nu despre aceea care se străduiește să amortească durerea, să eclipseze tristețea prin refugiu într-o trecătoare amăgire a simțurilor. O astfel de bucurie nu e decât un trecător paleativ, iar deșteptarea la realitate constituie o amară decepție. Prin fuga de sine însuși, omul nu poate găsi adevărată bucurie. Aceasta nu se revarsă în inimă decât ca rezultat al unui echilibru moral, pe care omul l-a câștigat după o severă și migăloasă examinare a propriei conștiințe. Ea izvorăște din armonia interioară pe care a căpătat-o un suflet care s-a curățat de orice pată. Nu dintr-o stare de inconștiență, ci din conștiința lucidă se naște bucuria care merită acest nume.

Anul Nou, zilele care îl preced și, cele care îi urmează creează condițiile prealabile pentru o astfel de bucurie. În aceste zile se dă cea mai acerbă dintre bătălii: aceea de izgonire a oricăror urme ale răului dinăuntrul ființei umane.

„Cutremurătoare zile” sînt, pe drept cuvînt, acelea în care fiecare rămîne în fața cu sine însuși și își zărește goliciunea morală în oglinda propriului său suflet. Ele culminează cu Iom Kipur, ziua împăcării, în care victoria asupra răului a fost cîștigată, în care împăcarea cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine însuși redă credinciosului pacea interioară și îi deschide cărări binecuvîntate pe drumul vieții.

Sucot urmează, nu în mod intimplător, după Roș Hașana și Iom Kipur. Zgura patimilor a fost înlăturată, filonul de aur al sufletului a fost descoperit, iar acum bucuria nu mai întîmpină piedici. Este sărbătoarea „rodului celui frumos”. Viața cu ale ei minunate frumuseți se cere gustată, admirată și prăznuită. Odată înlăturat răul, viața trebuie trăită. Iudaismul nu predică așeză, nu ne cere să renunțăm la plăcerile vieții, ci, dimpotrivă, ne îndeamnă să ne veselim la ospățul ei, să ne împărtășim din roadele ei.

Acest mod de a concepe bucuria e diametral opus celui pe care l-au practicat, tot în zilele de pîrguire a roadelor, în zilele toamnei auri, unele popoare. Băcanalele și Saturnalele antichității propovăduiau desfrîul și orgia, iar Sucot ne cheamă la suprema satisfacție *וְשִׂמְחָה לִפְנֵי ה'* a bucuriei cu Dumnezeu, a sărbătorii frumuseții și binelui, care triumfă în jurul nostru. Epicurienii credeau doar în stocarea din fructul vieții a întregii lorici, a plăcerilor pînă la ultima picătură, căci pentru ei altceva decât desfrîarea trupului nu exista pe această lume. Hilel, modestul și înțeleptul om din popor, care s-a ridicat pe cele mai înalte culmi ale spiritualității, a știut însă să zărească acel altceva, marile valori morale pentru care merită să trăiești și care reprezintă adevărurile iudaice. În noaptea aceasta de Sucot dansa și dînsul, iar suprema lui bucurie o exclama în cuvintele *אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ*. „Dacă Eu sînt aici, totul e aici”. Dacă Eu sînt aici, dacă personalitatea mea morală a izbucnit să înlăture de pe sine tot praful nimiciilor, dacă am reușit să mă regăsesc pe mine însumi, atunci totul, tot ce mă înconjoară apare într-o splendidă lumină, atunci pot, cu adevărat, să mă bucur.

„Sărbătoarea bucuriei noastre” exprimă însă nu numai veselia individului, ci și pe cea a colectivității. Primele două sărbători, Pesah și Șavuot, nu poartă această denumire, căci ele nu înfățișează încă sinteza acestui sentiment. Pesah e *חג חרות* „Sărbătoarea libertății”. El evocă sfărîmarea lanțurilor robiei naționale. „De la sclavie spre libertate” e începutul de itinerar istoric pe care îl amintește. Istoria ne-a arătat însă că aceasta nu e suficient. Mai greu e să păstrezi libertatea decât s-o cucerești. Condiția sine qua non pentru ca libertatea să nu fie o simplă efemeridă în viața unei colectivități este ca membrii acesteia să nîmicească lanțurile robiei spirituale pe lingă cele fizice.

אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ אֵלֵינוּ „Numai cel care și-a dezrobît conștiința, numai cel care știe să prețuiască libertatea învîntîndu-l valoarea se poate numi fiu al libertății”. Șavuot, care este *חג חרות* „Sărbătoarea învățării” cu a sa revelație sinaitică, cu a sa învățătură a dreptății și a păcii, simbolizează deci cea de-a doua dintre libertăți, cea spirituală.

Pesah, Șavuot — libertatea fizică și cea spirituală, nu sînt însă suficiente. Fiilele nu prea îngăbenite din trecutul popoarelor ne arată că numai cu aceste libertăți ele au fost ținute mai departe în neagra robie. În Marea Revoluție Franceză poporul și-a vărsat din belșug singele pentru traducerea în viață a lozincilor care constituiau idealul său: libertate, egalitate, fraternitate. Orînduirea socială pe care a stabilit-o, însă, a însemnat libertatea omului muncitor de a muri de foame, în timp ce trîndavii huzureau în bogății. Nici vorbă nu putea fi de egalitate între toți fiii omului, de frățietate între toți membrii familiei umane.

Numai cucerind cea de-a treia dintre libertăți, aceea a omului muncitor de a se bucura de rodul muncii sale, noțiunea de libertate își găsește adevăratul ei sens. Sucot, sărbătoarea strîngerii recoltei *חג האסיף*, zilele în care se stabilea împărțirea deopotrivă a bucatelor pentru toți cei care au trudit spre stăbilitate împărțirea deopotrivă a bucatelor pentru toți cei care au trudit spre stăbilitate la face să rodească, reprezintă această încoronare a libertății umane. Ogoarele erau distribuite celor care le-au udat cu sudoarea frunții lor, iar secerătorii erau izbucniri de bucurie, căci al lor era pămîntul, a lor glia-frămîntată de brațele lor karnice.

Numai astfel de zile puteau căpăta, cu adevărat, numele de „Sărbătoarea bucuriei noastre”, pentru că numai într-insele omul și colectivitatea se puteau bucura pe deplin de viață...

Eminenței Sale

Domnului Șef Rabin DR. MOSES ROSEN

Șeful Cultului Mozaic

Președinte al Federației Comunităților Evreiești din România

Pentru sărbătorile de Roș Hașana, Iom Kipur și Sucot vă rog să primiți cordiale felicitări, doriri de bine pentru Dumneavoastră și obște pe care o conduceți, însoțite de caldă urare „La Mulți Ani!”.

ION ILIESCU

Dr. MOSES ROSEN

Șef Rabinul Cultului Mozaic

Președintele Federației Comunităților Evreiești din România

Cu ocazia sărbătorilor de Roș Hașana, Iom Kipur și Sucot vă adresez sincere urări de bine Dumneavoastră personal și Doamnei Amalia Dr. Moses Rosen, precum și obștii pe care o păștiți.

Cu prietenie,

PETRE ROMAN

DOMNIEI SALE

DOMNULUI ION ILIESCU

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

Atît în numele meu cît și într-acei al comunităților evreiești din România vă exprim vîi mulțumiri pentru bunele urări pe care ați binevoit să ni le transmiteți cu prilejul sărbătorilor Anului Nou iudaic 5752.

Folosim acest prilej, respectate domnule Președinte, ca să vă încredințăm din nou de întregul nostru devotament pe care vom continua să-l punem în slujba patriei noastre, România.

Cu sacerdotala binecuvîntare,

Dr. MOSES ROSEN

Șef Rabin al Cultului Mozaic

Președintele Federației Comunităților Evreiești din România

DOMNIEI SALE

DOMNULUI PETRE ROMAN

PRIM-MINISTRUL ROMÂNIEI

Comunitățile evreiești din România precum și subsemnatul, împreună cu soția mea, vă exprimăm mulțumiri pentru caldele urări de bine pe care ați binevoit să ni le transmiteți cu ocazia prăznuirii Anului Nou iudaic 5752.

Îngăduiți-ne să ne folosim de această ocazie spre a vă asigura, prea stimate domnule prim-ministru, de înalta noastră prețuire și să vă urăm deplin succes în strădaniile Domniei Voastre în slujba Patriei.

Cu sacerdotala binecuvîntare,

Dr. MOSES ROSEN

Șef Rabin al Cultului Mozaic

Președintele Federației Comunităților Evreiești din România

DISJUNCȚII NECESARE

E vremea deschiderii și redeschiderii tuturor dosarelor. Cineva poate întreba. De ce n-ați făcut-o mai devreme.

Unde? În „Scinteia” sau în „Hajoetz”? E vorba de limpeziri și precizări, nu pentru noi, cei care am suportat aclele teribile vremuri, cînd abia ieșiți dintr-o noapte de urgie (a dictaturii fasciste) am intrat într-alta (a dictaturii comuniste), ci pentru românul de bună credință, alături de care adesea am suferit.

Cînd regimul comunist a venit la putere, sub ocupație sovietică și cu sprijinul acesteia, s-a creat evident un vid, prin înlăturarea structurilor existente, — vid ocupat de numeroși oportuniști, de toate naționalitățile, avizi de putere și de privilegii, precum și de o mîna de comuniști, de asemeni de toate naționalitățile, care au devenit din persecutați, persecutori, oameni nu numai fără competență, dar și fără Dumnezeu. Să ne luăm „partea noastră” și s-o privim mai atent. Chișinevski, Răutu, și alții de aceeași factură, nu erau doar împotriva

democrației și a valorilor tradiționale ale culturii românești ci și împotriva credinței, deci și împotriva iudaismului, evrei renegați, nu ateii pur și simplu, căci ateismul lor era militant, ceea ce însemna că loveau și în ființa noastră națională și spirituală. Ca urmare a avut de suferit nu doar Biserica ci și Sina-goga, nu doar românii ci și evreii, care-și prețuiau și cultivau limba și obiceiurile lor.

Oamenii aceștia, evident asimilați, au întors spatele poporului evreu și iudaismului. Nici ei, nici cei ce i-au imitat, n-au trecut pragul Templului, scoțîndu-se singuri din rîndurile noastre. Dar mai mult. Considerînd teoretic că problema națională e rezolvată, odată cu venirea comunismului la putere, ei au demolat peste noapte, cu ajutorul coziilor lor de topor, din păcate tot din rîndurile coreligionarilor noștri, organizațiile sioniste. Un gazetar a scris, nu de mult cu

ȚICU GOLDSTEIN

(Continuare în p. 6)

UN MARE SCRITOR—LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL

ISAAC BASHEVIS SINGER

(1904–1991)

A dispărut un mare scriitor evreu

Isaac Bashevis Singer s-a născut în anul 1904, într-un sat din Polonia. Copiii Singer, Hindele, Ioșua, Ithac și Moshe erau foarte dotați, strălucitori și poligloti. Erau nepoții faimosului Tadic din Bilgoray, un copil minune care, la vârsta de 9 ani, învăța deja pe alții în sinagogă.

Hindele, cea mai mare, a fost mama celebrului ziarist Maurice Carr, care a fost mult timp corespondentul lui Jerusalem Post. Ioșua avea să devină un romanțier și ziarist foarte cunoscut, însă Ithac Singer este cel care e consacrat ca primul scriitor de limbă idiș laureat al Premiului Nobel pentru literatură (1978).

Tinărul Singer a vrut mai întâi să devină rabin și a studiat Talmudul și Cabala. Era, totodată, un gânditor neconformist, avid de a se aventura în afara limitelor cartierului evreiesc. Era dotat cu o memorie fenomenală și putea să recite lungi extrase din surse evreiești, din Spinoza ori din Kant. El intră în ziaristică cu entuziasm și devine un critic literar și teatral deloc indulgent.

Primul roman al lui Singer, „*Satana din Goray*” (titlul traducerii în limba franceză — *Sofarul*), tratează despre mișcarea pseudo-mesianică ce a urmat pogromurilor lui Hmelnițki din Ucraina secolului al XVII-lea și descrie o lume evreiască pe care autorii contemporani o neglijașă total până la el. Era un studiu în profunzime al Diasporei, un început pentru romanele sale ulterioare.

Întâi subiectul acestei opere care avea să prelungească toate romanele lui Singer.

În urma unor calcule savante, marii maeștri ai Cabalei au indicat anul 1665—1666 ca acela al venirii lui Mesia. În comunitățile evreiești din Europa Centrală și, mai ales, din Polonia, care de abia se refăceau după masacrele săvârșite cu 16 ani în urmă, de cazacii lui Hmelnițki, o mare speranță s-a născut când apără un pretendent mesianic.

„*Satana din Goray*” este istoria isteriei colective care cuprinde micul oraș Goray, din provincia Lublin, când un discipol al lui Sabetay Zwi apare în comunitate. Cei care-l ascultă, din ce în ce mai numeroși, își părăsesc îndelungatele zălăne. Toate interdicțiile sunt lăsate la o parte deoarece „timpul a venit”. Orașul Goray va cunoaște zile delirante. Fiecare să trăiască după placul lui! Însă când sosește ziua atit de așteptată, apare și revelația că „trimisul” nu era decât un impostor.

Fremătind de viață, curajos, truculent, „*Satana din Goray*” este o carte fascinantă atît prin ceea ce are straniu cît și prin accentul de adevăr istoric.

În 1920, Singer primește viza pentru a face Alia în Eretz Israel, dar, cum începuse să scrie în idiș, se gîndește că trebuie să rămînă în Polonia. Trăiește în mizerie, cîștigîndu-și existența cu traduceri și corecturi, pînă ce fratele mai mare îl ajută să emigreze în 1935, în America. Această perioadă avea să fie descrisă mai tîrziu în romanul său autobiografic „*Pierdut în America*”, urmarea unui alt roman, „*Un tînar în căutarea dragostei*”, și care acoperă doi ani din viața lui Singer: 1934—1936.

Acțiunea romanului începe în 1934. Singer are 30 de ani. Are sentimentul că e inutil. Încearcă să scrie în continuare, dar diversele tentative eșuează. O umbră îl strîbește: cea a fratelui său, *Israel Ioșua Singer*, mare romanțier de limbă idiș al epocii. Și, deodată, presimte foarte distinct drama care va înghiți comunitățile evreiești ale Poloniei. Despre acest slăbănog, roșcovan, pe jumătate chel, care așteaptă cu sufletul la gură apariția primului roman, neîndemînat, dezamant, angoasat, nimeni nu putea să vorbească cu atîta umor decît el însuși.

În America scrie romane, nuvele, amintiri și articole pentru editurile evreiești din New York și Varșovia și adoptă pseudonimul de Bashevis, după prenumele mamei sale, Batșeva. „Familia Moskat”, „Conacul” și „Domeniul” formează trilogia unei cronici familiale. Numeroasele sale romane descriu cu fidelitate lumea evreiască dinaintea Holocaustului.

Singer devine bardul unei lumi dispărute. Imaginația sa vie l-a ajutat să creeze o operă narativă superb scrisă. Academia Suedeză, care i-a atribuit Premiul Nobel pentru literatură, recunoaște prin aceasta dimensiunea umană universală a operei sale. Recompenșa îi era oferită lui Singer pentru descrierea orașelor și satelor evreiești dinaintea Holocaustului, pentru cultura lor.

În discursul său de primire a Premiului Nobel, Singer exprimă propria sa credință într-un mesianism evreiesc. El descrie evreii din Diaspora care, căutînd refugiu în fața persecuțiilor, își însușesc o mare bogăție în domeniul autodisciplinării și umanismului. „Limba idiș, susține el, este vehiculul acestor valori și ea nu și-a spus încă ultimul cuvînt”.

O atare concepție poate explica și atitudinea lui Singer față de sionism. Pentru el, sionismul înseamnă, ca și pentru Theodor Herzl, o „întoarcere către poporul evreu, înainte chiar de întoarcerea în patria evreiască”. Singer a înțeles, a apreciat și a descris, în „Familia Moskat”, opiniile pionierilor sioniști autentici, care reprezentau un element vital al tineretului evreu din Diaspora înaintea celui de-al doilea război mondial.

Fin observator al lumii evreiești, Singer vedea în ea un antidot contra asimilării și comunismului. Singer ura pe evreii socialiști și comuniști fanatici care se ocupau de lumea întreagă, însă se de-

Isaac Bashevis Singer

zinteresau de propriul lor popor. El simțea, instinctiv, că național-socialismul, ca și comunismul, se vor îndrepta în cele din urmă împotriva poporului evreu.

Singer era, totodată, prea legat spiritual și intelectual de Diaspora și de idiș pentru a se identifica cu Israel și limba ebraică. Pentru el, idișul, limba victimelor Holocaustului devenise o limbă sacră, pe cînd ebraica era limba oficială a Israelului. Singer n-a considerat nicodată Holocaustul ca fiind sfîrșitul unui capitol din istoria evreilor. El scrie: „Nu cred numai în fantome însă și în reînvie. Sint sigur că aceste milioane de cadavre, vorbind idiș, se vor ridica într-o zi din mormintele lor și că prima lor întrebare va fi: Ce mai e nou de citit în idiș? Pentru ei idișul nu va fi mort”.

Novelistica lui Isaac Bashevis Singer

Care este universul literar al povestirilor lui Isaac Bashevis Singer? E vorba de povestiri sau de adevărate schițe și nuvele? Care sînt „feliile” prozei sale?

Există un cert naturalism în povestirile sale, dar nu în sensul zolist, ci în sensul unui fatalism de ordin individual. Lumea nu e cea a detaliului balzaccian al mediului și care determină psihologiile umane, ci latura psihologică există prin ea însăși. E tot o proză a energiilor, ca și cea a lui Stendhal, dar a energiilor desfigurată, contorsionată. „Eroii” sînt exemplare de excepție, caractere ce ies din comun, întîmplările, la rîndul lor sînt de excepție, neobișnuitul formează substanța povestirilor. Lumea e evreiască, dar nu în exclusivitate, nelipsind nobilimea poloneză, de exemplu.

Evident, nu e vorba de simple povestiri, ci de adevărate nuvele. Cu tot caracterul particular, evreiesc, problematic și universal. Reacția eroilor e „anormală”, în sensul abaterii de la normalitatea banalului, întîmplările iesite din comun, nu totdeauna de ordinul fantasticului, dar aproape totdeauna al realității „excepționale”.

Supranaturalul, halucinatoriul, fantasticul, misteriosul, existența unei alte lumi dincolo de cotidian, a unei metafizici sînt aproape obsesive în proza sa. Dacă proza sa este aparent înrudită cu cea a lui Cehov și Maupassant, ea e substanțial apropiată de cea a lui Kafka.

Alte laturi ale universului lui Singer sînt cele ținînd de elementul paremiologic (și nu e vorba numai de antica înțelepciune biblică) și cel legat de lumea însuflețită a animalelor, adică propriu-zis de fabulă.

Partea memorialistică o considerăm neesențială pentru proza scurtă a lui Singer, el însuși proclamînd distanțarea față de Proust care, în opțișpreze volume, ar fi vorbit doar de el și de familia lui! Lumea sa e populată de spiriduși, demoni, elfi, sufletele mortilor și e dominată de miraculos, extraordinar, necunoscut, misterios, fantastic, ireal, grotesc chiar.

În ciuda elementelor „evreiești”, ne aflăm în fața unei proze cu chemare universală, caracterizată prin fantastic și naturalism, în același timp, iar ca tehnică literară ne aflăm în fața unei proze scurte, cu folosirea frecventă a dialogului și accentul pus pe psihologic, cu estomparea elementului exterior dar nu și a celui fizionomic. Se poate vorbi, în opinia noastră, de un fantastic naturalist la Singer. Personajele sînt dominate de fatalism, iar energia — cînd se ma-

nifestă — nu e cea stendhaliană, ci una care ține de un destin fixat dinainte și revelat individual prin „încălmîinare”.

Ce se întîmplă în povestirile lui Singer, în aceste nuvele, denumite chiar de autor „povești adevărate”? Un erou își ucidă iubita pentru că îi lăsa intenționat papagalul afară în ger, ca să moară, care papagal însă îl vizitează, în imaginația sa, la închisoarea unde își ispășea pedeapsa (Papagalul), o fată este aleasă ca noră de viitoarea soacră pentru că se poartă frumos și îi oferă în prăvălia sa tot felul de ace ca să fie ales spre cumpărare doar unul singur (Acu), este exprimat fatalismul: „Oriicît ar fi dragostea de mare, dacă tinerii nu sînt sortiți unul altuia, nu se alege nimic”, o fată rămîne nemăritată fiindcă se preocupă numai de îmbrăcăminte și trăiește exclusiv pentru îmbrăcăminte (Vîndută gătelii), un haham se înecă fiind obsedat de imaginile păsărilor și vitelor pe care a fost nevoit să le sacrifice (Hahamul); nuvela e reprezentativă pentru proza premiului Nobel, prin punerea în evidență a elementelor fantasticului, supranaturalului, grotescului: „Vacile căpătau chipuri de oameni... Lumea întreagă e un abator...! În creier i s-a deschis o ușă și nebulina a năvălit acolo, cotropind totul... Vitele de pe ămaș se luau după el. Sunau clopote ca la foc... Singele scurs din carne stropise trunchiurile copacilor. De crengi atrînuu mafe, fîciți, spine, rinichi... L-au înconjurat mîl și mîl de vite și păsări, gata să se răzbuie...”, Beniamin, zis Fatalistul, determină pe o fată să-i fie soție, așezîndu-se pe linia ferată înaintea trenului care se oprește în ultima clipă. Ghimpl-netotul — nuvela cu acest nume a fost aleasă ca titlu al culegerii în versiune românească — e un filozof, în felul său, ce-și acceptă soarta ca pe o fatalitate. (El poate crede că „O vacă a zburat peste case și a ouat ouă de alamă”). Amestecul planurilor realului și fantasticului este teoretizat: „Chiar și atunci cînd o istorie e tîcîluită, tot de la un adevăr pornește... O fi lumea asta un tîrim al minciunii, dar e și o treaptă spre lumea cea adevărată”. În schița „Un prieten al lui Kafka”, un personaj se referă la mansonada sa în care „foiesc diavolii”, iar despre Kafka spune că acesta „crede în existența Golemului de odinioară, ba spune chiar că viitorul ar putea scoate la iveală încă un Golem”; în nuvela „De ce strigau gîștele” se vorbește de „duhuri și suflete răcitoare, de clădiri în care se pripăseau stafii, de pivnițe în care sălășluia necuratul”; în „Bunic și nepot” se pomenește de reîncarnări de suflete; în „Cafeneaua”, cineva are halucinații și îl

lată și titlurile altor lucrări ale sale, pe lingă cele citate: „*Slavul*”, „*Un băiețel în căutarea lui Dumnezeu*”, „*Magicianul din Lublin*”, „*Inamicile*, o istorie de dragoste”; „*Coroana de pene*”, „*Sosa*”, „*Pasiuni*”; „*Dragoste tîrzie*”; „*Istoria lui Baal Sem-Tov*”; „*Anul cu cinci anotimpuri*”; „*Fantomile*”; „*Penitentul*”; „*În fața tribunalului tatălui meu*”.

La acestea adaug o lucrare de bază pentru cunoașterea operei lui I. B. Singer: *Richard Burgin* — „Convorbiri cu Isaac Bashevis Singer”.

Toate romanele lui Singer m-au tulburat peste măsură. Vreau însă să spun cîteva cuvinte despre „*Penitentul*”, la care mă întorc mereu.

Josef Șapiro este un om bogat, un om „ajuns”, cu mare avere. E căsătorit și are, de asemenea, o amantă frumoasă. Ce s-a întîmplat în viața acestui om, care, în cîteva ore, renunță la tot și se duce să trăiască pentru tot restul vieții ca evreu ultra-religios la Ierusalim? Ce a putut determina pe un om să renunțe la „reșită” pentru a nu se consacra decât „esențialului”?

Si nu trebuie să uităm excepționala culegere de povestiri „*Ghimpl-netotul*” (Cartea Românească, 1990) alcătuită și tradusă cu dragoste și competență de prietenul meu Anton Celaru. Cîtesc și recitesc, de zeci de ori, nuvela „*Feciorul din America*”, a cărei acțiune se petrece în satul polonez Leonczyn, unde s-a născut Singer. Mă înfior și trec de fiecare dată prin stări sufletești care nu se pot descrie.

DAN REGENSTREIF

vede pe Hitler într-o cafenea de pe Broadway (omenirea este declarată că ar suferi de „schizofrenie” iar New York ar prezenta „simptomele unei metropole a minților rătăcite”); Morris Terkietoyb, din „*Vecini*”, scrie „povești adevărate”. În nuvela „*Sam Palka și David Wischower*”, tema e cea a dublei personalități (dar aici personajul își impune singur o dublă personalitate păstrată pînă la capăt); în „*Nepriecopsilă*” se vorbește de „lucruri neobișnuite” care se petrec în tîrgul Helem; în schița „*Servita*” („*Die Akten-tasche*”) apar spiriduși și legendarul Dibuk, iar naratorul se referă la o conferință de a sa cu titlul „*Are literatura subconștientului și absurdului vreun viitor?*”. În nuvela „*Vrăjitoarea*” („*Die Hexe*”) o elevă, îndrăgostită de profesorul său, o farmecă pe soția acestuia și-i provoacă astfel moartea și se recunoaște ea însăși a fi vrăjitoare („*Da, sint o vrăjitoare — „Ja, eine Hexe”*”, în nuvela „*Der Hexenmeister*” („*Maestrul vrăjitor*”) apar spiriduși, demoni, vrăjitori, elfi (eroul povestirii, nobilul de țară Ștefan Leszczynski trăiește cu o vrăjitoare, femeie „jumătate om jumătate elf”, pe care nimeni nu o vede, dar din cauza căreia își ucid o amantă țigancă și este condamnat).

Aceasta este lumea real-fantastică a novelisticii naturaliste a lui Isaac Bashevis-Singer.

În privința laturii paremiologice, ea e pretutindeni prezentă: „*Cînd vrea Domnul, mătura se prefăce în puscă*”, „*Zeece dășmani laolaltă nu sint în stare să-i facă omului atîta rău cît își poate face el singur*”, „*Nici un om nu poate ușura chinurile lumii*”, „*Cerul urmărește fiecare pas al omului*”.

BETINIO DIAMANT

1) Ne folosim de două ediții: a. Isaac Bashevis Singer. *Ghimpl-netotul și alte povestiri*. Traducere de Anton Celaru. Cartea Românească 1990, 287 pagini. Această ediție de proză scurtă a lui Singer cuprinde și un studiu introductiv, semnat de autorul traducerii, și, la finele volumului, un glosar cu termeni și nume proprii ale lumii indicaie. b. Isaac Bashevis Singer. *Der Fatalist. Erzählungen*. 1984. Verlag Philipp Reclam jun. Leipzig, 314 pagini. Cele două ediții — română și germană — nu cuprind decît în parte aceleași povestiri. Ediția germană constituie o traducere după texte engleze și idiș ale prozei lui Singer. Studiul de la finele volumului și glosarul aparțin lui Jürgen Rennert.

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

EVREII DIN IUGOSLAVIA

Strada 7 iulie din Belgrad este curată și liniștită. Serpuiește în pantă nu departe de cetatea Kalemegdan, deci nu departe de centrul orașului. Case cu etaj, de la începutul secolului sau interbelice, cu gâște la ferestre, câteva cofetării. La nr. 71A, peste drum de colțul pe care strada o face cu geamia Bairakli, într-o clădire masivă cu trei nivele își au sediile Federația Comunităților Evreiești din Iugoslavia, Comunitatea Evreiască din Belgrad și Muzeul Evreiesc. Tot aici are biroul și Cadik Danon, rabinul Iugoslaviei.

aceste două teritorii din urmă sint din secolul XIV. Ca în orice provincie sub ocupație turcească, în secolele următoare, poziția evreilor era similară cu a celorlalte comunități nemusulmane. Drepturile lor civile evreii le-au căpătat în anul 1840.

Cei mai puțini evrei — cîteva sute — trăiau în Slovenia. Prima evidență datează din anul 1213. Sub monarhia habsburgică au fost persecutați în mod deosebit. Este perioada cînd antisemitismul s-a manifestat acut. În schimb, în Voivodina, unde sint semnalați documentar în anul 1092, trăiau la sfîrșitul pri-

Gazdele, amabile, îmi comunică o serie de date privind istoricul comunităților evreiești de pe teritoriul Republicii Federației, după care vizitez muzeul instalat la primul etaj al clădirii și inaugurat în anul 1960. Muzeul posedă peste 800 de obiecte de artă: numeroase documente, fotomontaje, obiecte de cult, argintării de mare valoare artistică etc.

Despre existența evreilor în Serbia și Macedonia există date încă înainte de secolul III. La Stobl (Macedonia) funcționa o sinagogă în secolul IV. O serie de documente din secolul XIV atestă că numeroși evrei se ocupau cu comerțul maritim. În secolul XVI au venit pe aceste meleaguri mulți evrei din Spania. În preajma primului război mondial erau 20.000 de evrei în Serbia și Macedonia, cea mai bine organizată comunitate fiind cea din Belgrad.

În ceea ce privește Croația și Slovenia, s-au păstrat mărturiile asupra prezenței evreilor în aceste teritorii în secolul XIII, dar și o piatră de mormînt din prima jumătate a secolului al II-lea. În secolul XIV se pomeneste de o sinagogă în Split, iar în secolul XVI — de comunități organizate la Split și Dubrovnik. Pînă la emanciparea din 1873 drepturile evreilor erau restrictive. La începutul primului război mondial, locuiau în Croația 20.000 de evrei, iar în Bosnia și Herțegovina — 11.000. Primele date despre evrei în

mului război mondial cca. 30.000 de evrei. O comunitate puternică s-a dezvoltat la Novi Sad.

Înainte de al doilea război mondial, numărul evreilor din Iugoslavia se ridica la 85.000. În timpul războiului au fost exterminați 66.000 de evrei: 24.000 în lagărele din afara țării, 39.000 în lagărele din Iugoslavia (Jasenovac, Sajmiste etc.) și 3.000 executați individual. Aproape 1.300, combatanți ai Armatei de Eliberare, au murit cu arma în mînă în luptele împotriva naziștilor. Au reușit să se refugieze în țările vecine cca. 3.000, încît după război au rămas 15.000 de evrei. Renașterea Federației Comunităților în 1945 a permis stabilirea unor legături fructuoase cu JOINT-ul după 1947. În perioada 1948—1952 au făcut Alia în Israel 10.000 de evrei.

În cîrînd urmează să fie inaugurat la Belgrad un Institut de istorie a evreilor, Federația a ridicat în diferite locuri din țară 30 de monumente în memoria luptătorilor și a victimelor Holocaustului. Totodată, aceeași Federație a Comunităților Evreiești din Iugoslavia, în colaborare cu Asociația Evreilor Iugoslavi, din S.U.A., a sădit în Pădurea Martirilor de lângă Ierusalim 66.000 de arbori dedicați pioasei amintiri a evreilor din Iugoslavia exterminați în al doilea război mondial.

Este o carte de vizită într-adevăr impresionantă.

Dr. VITALIE TEODORU

500 de ani de la izgonirea evreilor din Spania

Pelerinul și giuvaerul rătăceau pe ulițele înguste ale cartierului evreiesc din Toledo. Ei se opreau oriunde găseau o ușă deosebit de veche și căutau să deschidă broasca cu o cheie mare de fier.

În ușa „Santa Maria la Blanca” au avut succes. După o tratare abundentă cu unsoare, vechea broască a ușii casei cu numărul 10 s-a lăsat răsucită: Un evreu american, în a cărui familie se moștenise cheia, regăsise casa din care străbunii lui fuseseră izgoniți mai înainte cu o jumătate de mileniu.

Că o cheie se potrivește după veacuri este o legendă povestită cu plăcere în străvechiul Toledo. Dar mulți evrei din toată lumea răsucesc chei mai vechi din Spania ca o posesiune prețioasă de familie. Căci evreii spanioli numiți „sefarzi” (de la „Sefarad”, denumirea ebraică a Spaniei) nu s-au resemnat nici pînă astăzi cu ultimatumul dat la 31 martie 1492 de Isabela de Castilia și Ferdinand de Aragon: a se creștina sau a părăsi țara.

„Izgonirea din Spania a fost cea mai mare tragedie din istoria evreilor între distrugerea templului din Ierusalim și Holocaustul

musulmanii, mulți poeți evrei scriau în arabă și în ebraică. Filozof și medicul evreu Moșe ben Maimon profesa sub numele Maimonides ca învățat de frunte în Califatul Grenada.

În orașul andaluz și-a găsit însă toleranța și sfîrșitul ei, atunci cînd, în secolul al XI-lea, o mișcare fundamentalistă din Africa de Nord a căpătat influență în califatul spaniol: almoravizii i-au gonit pe evrei, care au găsit adăpost în țările din Castilia creștină, apoi în Catalonia.

În Toledo, „Ierusalimul Vestului”, spiritul toleranței a mai domnit încă un timp pentru sefarzi. Dar, cu victoria stăpînitorilor spanioli asupra arabilor din Grenada, s-a sfîrșit și această perioadă de înflorire.

Teologul Miret Magdalena afirmă: „Cea mai mare catastrofă a noastră s-a întîmplat cînd regii au schimbat denumirea lor medievală de «regi a trei religii» în «regi catolici». Preoții și călugări fanatici au ațîțat la ură împotriva evreilor, cu ajutorul Inchiziției — vreo 200.000 de evrei au pierit în cumplitele pogromuri, restul au fost izgoniți din țară”.

Astăzi trăiesc în lume patru milioane de sefarzi, dintre care un sfert în Israel, o jumătate de milion în S.U.A. și 330.000 în Franța. Rabinul șef al Franței este sefarz, și în Turcia apare, pentru comunitatea evreiască, un ziar sefarz.

În fiecare joi, argentiniana Matilde Gini de Barmatán prezintă emisiune sefarză. Haim Vidal Saphira, devenit agnostic la Auschwitz, predă hispano-ebraica, ca limbă vie.

Pînă în prezent, doar puțini au putut concretiza străvechii visuri la revenirea în Spania. Întreprinzătorul Mauricio Hatchwell Toledo-ladano povestește: „Am venit în 1964 din Maroc. Spaniola era limba mea maternă și, de cînd aveam vîrsta de doisprezece ani, voiam să mă întorc”.

Primii repatriați au venit în timpul celui de-al doilea război mondial. Încă dictatorul Primo de Rivera hotărîse, în 1930, că sefarzii sint cetățeni spanioli. Ceea ce a permis consulatelor spaniole din toată Europa să salveze mii de familii evreiești de furia distructivă a naziștilor. Hatchwell spune: „Spania a fost una dintre puținele țări ale Europei care s-a comportat demn față de evrei”.

Astăzi, la comemorarea a 500 de ani de la izgonirea, pe sefarzi îi interesează mai ales împăcarea, susține Jerry Goodman, directorul executiv al lui „Sefarad 92” de la New York.

„Sefarad 92”, care corespunde în timp, cu uriașă agitație pentru ziua celei de-a 500-a aniversări a sosirii lui Columb în Lumina Nouă, trebuie să renască spiritul de la Toledo. „Dorim să stimulăm împăcarea celor trei culturi”, susține Hatchwell.

O expoziție asupra sefarzilor, sprijinită de Smithsonian Institute, de la Washington, va fi adusă, în 1992, din capitala Statelor Unite la Sevilla, Madrid și Ierusalim. Atunci va reînvia „școala de traducători” de la Toledo, cu filiale în Europa Occidentală, la Istanbul, Ierusalim, Cairo și Fez.

Primarul din Toledo și administrația regională a Castiliei au promis sprijinul lor. S-a găsit și o clădire pentru centrul proiectat ca institut de cercetări: este biserica San Marcos din Toledo.

„Europa trebuie să aparțină la trei culturi, și nu trebuie exclusă niciuna”, revendică Hatchwell. „1992 nu este încheierea activității noastre, ci începutul ei”.

Traducere: SPIEGLER ALFRED (din „Der Spiegel” nr. 39/1990)

„FLACĂRA MACABI”

„Feierlich-Macabi”, un ansamblu puternic, de 22 de persoane din Lituanian, „cu o îndemînare coregrafică în special în dansurile cu caracter «comic», cu un repertoriu de cîntece și dansuri populare idiș evoluate pe podiul Teatrului Regal din Londra”. Vechele orașele, stejarul rus, cu bucuriile și necazurile, cultura și tradițiile religioase au prins realul contur în fața spectatorilor englezi; lumea dispărută a acestor orașele evreiești a revenit la viață.

Un mic istoric ne introduce în eforturile și dăruirea acestor artiști care, nici un moment, nu și-au uitat originea. Format la Vilnius, în anul 1956, Ansamblul și-a dus activitatea în condiții grele, chiar și în anii 1970, acei ani de cruntă teroare antisemită. Abia în anul 1988, Ansamblul a obținut recunoașterea autorităților sovietice de a duce această muncă de transmitere a culturii și tradiției iudaice „prin cîntece idiș și iuvit, prin acele însușite dansuri”.

Vizita în Marea Britanie a acestui colectiv a fost făcută sub auspiciile „Institutului Israelian

■ ÎNTEPRINDERI ISRAELIENE LA OLIMPIADA '96

La apelul de oferte internaționale pentru Olimpiada din 1996, care se va desfășura la Atlanta (S.U.A.), au răspuns și întreprinderi israeliene. Un acord în acest sens se va perfectă între Ministerul Israelian al Industriei și Comerțului și guvernatorul statului Georgia. După cum se anunță, acesta va conduce o delegație de industriași care va vizita în cîrînd Israelul în scopul de a face să progreseze cooperarea economică între cele două state.

■ 200 DE NOI PRIETENI AI ISRAELULUI

O delegație de 200 de persoane, cea mai mare parte belgieni, condusă de dl Willy de Clerq, președintele Comisiei de relații externe a Parlamentului european și președintele intergrupeii Israel-Europa, a făcut, de cîrînd, o vizită în Israel.

Participanții au fost primiți de dl Yitzhak Shamir și, de asemenea, de dl Shimon Peres.

■ EUROPA DE EST ÎNVESTEȘTE ÎN ISRAEL

Economia de piață care se dezvoltă în țările Europei de est se face remarcată și în Israel. Astfel, o societate imobiliară particulară din U.R.S.S., OTOTROMP, a construit în Kiriat Malahi locuințe destinate noilor imigranți, cu o investiție inițială de 1 milion de dolari. Este prima întreprindere sovietică investitoare în Israel, dar, fără îndoială, nu și ultima.

De asemenea, societatea RETHEN MOTROVITZ, una dintre cele mai mari întreprinderi iugoslave de construcții, a semnat un acord cu ministerul israelian de resort, pentru construcția unui mare număr de locuințe la Beer-Sheva (2.000 de apartamente) și în localități din sudul țării (4000).

"EVREII N-AU PURTAT STEAUA GALBENĂ ÎN ROMÂNIA" ?

În „Revista Mea” din Israel, dl Sorin Cunea, cunoscutul publicist și comenta-

tor de la postul de radio „Europa liberă”, publică următorul articol:

„LA STELA CARE-A RĂȘĂRIT”

Pe la începutul anilor '50, presa din România, intrată bine pe mina comuniștilor, obișnuia să publice așa-zisele „scrisori de la oamenii muncii”. Practica era simplă: reporterul mergea „pe teren”, de obicei într-o întreprindere industrială, cerea secretarului organizației de partid un nume „verificat”, după care, întors în redacție, așternea pe hîrtie ghindurile... muncitorului. Așa s-a procedat și în campania antisionistă, cînd se încerca stăvilirea valului de emigrații spre Israel. Se pomenea omul cu semnătura la gazetă, sub un text pe care nu l-a văzut niciodată, dar mi-te să și fi scris.

Credeam acele vremi de mult apuse. Mai ales, după revoluția din decembrie 1989. Cînd, în iulie, ce să vezi? Un „grupaj” de asemenea scrisori (care se voiau scurte declarații, deh, am evoluat!) de la cîteva persoane din Timișoara, grupate în ziarul „Adevărul”, sub titlul pe trei coloane: „Evreii n-au purtat steaua galbenă în România” și cu subtitlul: „Există antisemitism în România?” De la bun început, mă întreb de ce ziarista de la „Adevărul” n-a adresat această întrebare silo-semiilor de la „România Mare”, „Europa” și alte dughene publicistice din România? Să fi spus corifeii de acolo dacă există antisemitism în România și dacă evreii au purtat sau nu steaua galbenă. Ei sînt cei mai în măsură, ei, scriitorii fasciști, să spună dacă ciora vopsită a naționalismului cîrre sau nu.

Vă veți întreba dvs, stimați cititori, care nu urmăriți presa din România, cum a ajuns reporterul de serviciu de la „Adevărul”, să dea un asemenea titlu? Măntreb și eu. Dar nu este ea vinovată. Printre cei intervievați s-a numărat și dna Stela Polak, care a declarat, printre altele: „Ce fel de ostracizare? Ce fel de antisemitism? S-a întins o nadă, și s-a mușcat prostete din ea... Eu una, nu am trăit în antisemitism. E o falsă problemă. Și sînt evreică...”. De aici încolo textul se împieticește, rîndurile sînt paginate aiurea, de ne se mai înțelege nimic. Ceea ce a făcut redacția să publice, chiar a doua zi, o erată: „În urma unei regretabile erori de corectură (vinovată va suporta consecințele), declarația Stelei Polak...”. Așadar, s-a republicat prețiosul text, nestematele declarații ale Stelei care, după ce îl atacă pe Șef-Rabinul dr. Moses Rosen, spune: „Știți, mă întreb și acum: cînd Moses Rosen (...) a vorbit despre holocaust, de ce n-a spus că-n

NOTA REDACȚIEI

„Steaua” despre care e vorba, nu e însă de găsit. Comunitatea Evreilor din Timișoara a căutat-o săptămîni de-a rîndul în oraș. I-a-o de unde nu-i! Poate ar putea ziarista de la „Adevărul”, care a stat de vorbă cu ea să se lămurească. Nu cumva e vorba de „Steaua” lui Eminescu, care „era pe cînd nu s-a zărit, azi o vedem și nu e”?

Deschiderea cursurilor de Talmud Tora

Duminică, 8 septembrie a.c., a avut loc, la Templul Coral din București, deschiderea cursurilor de învățămînt iudaic pe anul școlar 5752.

În cuvîntul introductiv, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a subliniat faptul că în ultimii 30 de ani sinagoga a devenit tot mai mult o casă, a adunării tineretului evreu din România, reușindu-se să se reînnoade „lanțul de aur” al generațiilor în spiritul tradiției iudaice, al dragostei față de învățătura noastră multimilenară, față de Eretz Israel.

Ceea ce s-a realizat, în esență, este recăpătarea conștiinței identității iudaice a unui tineret ce fusese îndepărtat de rădăcinile sale atît prin „emanciparea” greșit înțeleasă, în perioada interbelică, cît și prin politica de deznationalizare de tip stalinist practică de regimul totalitar postbelic. Revigorarea conștiinței naționale în rîndurile tineretului evreu din România a determinat puternica Alia a acestuia în Țara Sfîntă; faptul că, din 400.000 de evrei originari din România, ce reînviase azi statul modern Israel, 120—130.000 provin dintre tinerii educați la cursurile de Talmud Tora de aici.

Ei au înțeles că a face Alia nu înseamnă a emigra din motive economice, ci a veni în țara strămoșilor lor, a nu mai suferi de complexul originii etnice, a nu mai trăi în calitate de tolerat, depinzînd de o conjunctură politică sau alta, ci a fi la ei acasă.

A urma cursurile de Talmud Tora înseamnă nu numai a te familiariza cu obiceiurile strămoșești, a trăi ca bun evreu în spiritul dragostei de Sion, dar — conform îndemnului lui Irmiahu — a te strădui pentru binele țării în care te-ai născut și trăiești, a fi cu adevărat patriot, fără sloganuri patriotarde; ceea ce evreii din România — rămași în țară sau stabiliți în Israel — o dedovede din plin.

Cheia supraviețuirii poporului evreu, în pofida vicisitudinilor istoriei sale, a fost, este și va fi puterea cărții. Cursurile de Talmud Tora din România o demonstrează o dată în plus, a arătat Domnia Sa.

Festivitatea s-a încheiat cu interpretarea citorva cîntece în ivrit de către corul cursanților de Talmud Tora al C.E.B., condus de Izu Gott.

O scrisoare din Indianapolis

Indianapolis, 18 august 1991

Eminenței Sale domnului dr. Moses Rosen
Șef Rabinul Cultului Mozaic din România
Mult stimat domnule Șef Rabin:

Am citit cu viu interes cuvîntarea dumnsavoastră intitulată „Cincizeci de ani de la Pogromul legionar din București”, apărută în ziarul „Dreptatea”, care mi-a parvenit din timp.

Frîmțat de aceleași gânduri și dureroase amintiri, am găsit necesar a lua atitudine împotriva recrudescenței antisemitismului din țara mea natală.

În acest context îmi permit a vă trimite alăturat o copie a scrisorii mele deschise publicată fragmentar în „Curierul românesc”, revista „Fundației Culturale Române”.

Cu deosebită stimă și considerațiune
Dr. NORBERT ENGLER

SCRISOARE DESCHISĂ ADRESATĂ LUI ADRIAN STĂNESCU

„Nu m-a mirat faptul că în condițiile post-revoluționare de instabilitate politică și socială din țară, a răsărit, pe lingă alte mișcări și grupări de dreapta, și una care urmărește reabilitarea și glorificarea memoriei lui Ion Antonescu, fostul auto-mareșal, „Führer” al statului, unealta lui Hitler, minuit de baronul Manfred von Killinger, ambasadorul său la București. Am fost însă extrem de vexat de analiza clișeului de „pre-” fasciștii a lui Antonescu, pe care ați publicat-o în prima pagină a „Dicționarului personalităților interzise” a „Curierului românesc” nr. 16—17 din 1 septembrie 1990 (...). Pentru a ilustra adevărata natură a așa-ziselor „măsuri restrictive” împotriva evreilor, pe care le găsiți scuzabile, precum și starea reală de drept și de fapt din România în perioada de colaborare cu mișcarea legionară, cum o denumiți, voi lăsa faptele să vorbească.

La 14 septembrie 1940, șase zile după abdicarea regelui Carol al II-lea, după ce Ion Antonescu și-a consolidat puterea cu ajutorul partidului gardist, el s-a proclamat „Conducătorul Statului”, a suspendat constituția și a transformat România într-o dictatură legionară. Primul guvern al României fasciste a fost alcătuit cu o majoritate gardistă, avînd ca vicepreședinte al consiliului de miniștri pe Horia Sima, șeful partidului terorist al Gărzii de Fier. Perioada dictaturii legionare (14 septembrie 1940—27 ianuarie 1941) instituită de Ion Antonescu, a fost una din cele mai sîngeroase ale epocii moderne din istoria României.

La 27 ianuarie 1941, cînd Ion Antonescu a format un guvern de generali, instaurînd dictatura fascistă militară, el nu a fost menținut la cîrma țării de Regele Mihai, nici de națiune. A fost ales de Hitler, care, după aderarea lui Antonescu la Pactul Tripartit (Germania, Italia și Japonia), a știut că-l va minui mai ușor decît pe teroristul Horia Sima, căruia i-a dat azil și protecție în Germania după rebeliune.

La 6 iulie 1941, o zi după recuplarea Basarabiei și Bucovinei de Nord de tru-

pele generalului Ion Antonescu, un pogrom organizat a fost dezlănțuit împotriva populației evreiești din aceste teritorii. Masacrul a fost executat de unități militare și a tînut trei zile și trei nopți, în decursul cărora zeci de mii de oameni nevinovați, femei și bărbați, tineri și bătrîni, au fost uciși la întîmplare și fără îndurare. Numărul exact al morților nu a putut fi stabilit. Numai la Cernăuți, în cimitirul israelit, peste 130 de cadavre, printre care și al șef rabinului dr. Moses Mark, au fost înmormîntate în 5 gropi comune. După trei zile ordinea a fost restabilită. Dar groza din sufletele oamenilor nu a dispărut niciodată.

În cursul lunilor octombrie și noiembrie 1941, din ordinul conducătorului statului transmis guvernatorilor Basarabiei și Bucovinei de Comandantul Suprem Militar, întreaga populație evreiască din Basarabia și Bucovina a fost strînsă în ghetouri și, în marea ei majoritate, deportată în Transnistria, teritoriul dintre Nistru și Bug, dat de Hitler în administrarea exclusivă a lui Antonescu, ca răscumpărare pentru ajutorul dat de trupele sale. Potrivit statisticilor întocmite după război de Comunitățile Evreiești din țară, în perioada 16 octombrie 1941—20 martie 1944 peste nouăzeci și trei de mii de evrei, printre care zeci de mii de copii, au murit în lagărele de concentrare din Transnistria. Au pierit de foame, de boli (în special de tifos exantematic), de condițiile inumane de viață și ale muncii silnice, și executați pentru pretinse crime de răzvrătire, insubordonare și sabotaj. (...) A bagateliza rasismul lui Ion Antonescu menționînd în mod specific „excluderea de la vot a evreilor” și a ignora masacrele în masă și exterminarea a zeci de mii de evrei în lagărele de concentrare din Transnistria, nu este numai o ironie crudă și deliberată camuflare a realității, dar și o grosolană falsificare a adevărului istoric și o batjocorie a memoriei victimelor”.

Dr. NORBERT ENGLER
S.U.A.

Decese

În cîmîntirile Comunității Evreiești din București au fost înmormînați în perioada 1—31 iulie 1991, următorii:

Lupu Ghilă (70 de ani), str. Vasile Toneanu nr. 28; Achirei Meier (93), Bd. Republicii nr. 57; Blum Rozalia (79), Șos. Colentina nr. 51; Kamer Lazăr (77), Alea Compozitorilor nr. 34; Oprescu Mihail (80), str. Ceausu Radu nr. 1; Gertler Livia (64), Bd. 1 Decembrie 1918 nr. 47; Vrancea Leonia (82), Bd. 1 Decembrie nr. 35; Grisar Moscu (83), Calea Moșilor nr. 135; Proch Richard (70); Haimovici Aurelia (94); Iuffe Marcu (88); Lucian Nicolae (97); Cămin „Amalia” și Șef Rabin dr. Moses Rosen; Smertzer Iancu (67), str. Pricopan nr. 2; Godeanu Marcu (87), str. Lucrețiu Pătrășcanu nr. 9; Bravoler Rica (62), str. Cuza Vodă nr. 157; Finkelstein Malca (86), str. Caporal Ușurelu nr. 6; Zimet Wolf (89), Silman Ana (82), Croitoru Mandy (66), Schwartz Clara (81), Fändrich Emanuel (92), Cămin „Martin Băluș”; Ilie Marian (75), str. Segarcea nr. 1; Rosu Jean (72), Bd. Mărășești nr. 42; Rapaport Isaac (86), Intr. Brezoianu nr. 29 A; Frenk Lazăr (78), Șos. Colentina nr. 31; Petre Rozalia (82), str. Călimănești nr. 31; Rafael Elvira (84), Bd. Gh. Gheorghiu-Dej nr. 22; Radovici Ghilă Liba (77), str. Jules Michelet nr. 25; Merovici Alfred (65), Calea Moșilor nr. 203; Cohn Tratel (80), str. Ștefan Mihăileanu nr. 15.

ÎN LUNA AUGUST 1991

Roman Micu (65 de ani), Bd. Leontin Sălăjan nr. 65; Mefea Ella (81), str. Valea Argeșului, nr. 12; Smuck Fanni (88), Calea Călărăș nr. 319; Marton Maria (86), str. Armenească nr. 10; Israelovici Aura (62), Șos. Pantelimon nr. 255; Bro-

ciner Mircea (68), str. 7 Drumuri nr. 16; Siler Avram (78), Drumul Taberei nr. 39; Kimel Ortansa (88); Merovici Paula (90); Segal Rașela (90), Cămin „Amalia” și Șef Rabin dr. Moses Rosen; Dima Iosif (89), str. Mașina de Pîine nr. 20; Veester Alexandru (80), str. Tomis nr. 10; Ilie Leizer (77), Cămin „Martin Băluș”; Kaminsky Armand (76), str. Toamnei nr. 57; Neustadt Tanea (79), Bd. Lucrețiu Pătrășcanu nr. 3; Rotenstein Genovieva (61), str. C-tin Brăncuși nr. 4; Bianovici Maria (86), Calea Victoriei nr. 101; Lascăr David (78), str. Tineretului nr. 21; Leff Leo (76), P-ța Sf. Ștefan nr. 1.

La 23 august se împlinesc șapte ani de la dispariția farmacistului HENRY GOLD-DINSTEIN. Generos și mare, el nu poate fi uitat. Îi cinstește memoria soția sa.

Se împlinesc 10 ani de la trecerea în eternitate a bunilor noștri părinți FARKAS SIGISMUND și HELENA din Deva. Un gînd pios și plin de recunoștință din partea celor patru copii.

Minunatei și iubitei mele mame, PAULA CALINSTAIN, la trecerea unui an de cînd m-a părăsit, acum și întodeauna, întreaga mea dragoste. Flicca.

Soția amintește că la 13 august 1991 se împlinesc doi ani de la decesul scumpului soț LEON LANGBERG KLAR-FELD.

Mulțumeste Federației Comunităților Evreiești și vecinilor pentru sprijinul acordat. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

S-au împlinit 16 ani de la tragicul sfîrșit al fratelui meu, avocat GRIGORIU GRUMBURG JEAN și 11 ani de la decesul tatălui meu GRUMBURG ISIDOR. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

CURS DE HEVRA ȘAS

Simbătă 7 septembrie a.c., Eminența Sa, dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a ținut cursul de Hevra Șas studînd Mișnot privind Roș Hașana, în memoria ilustrului său părinte, gaonul Avram Leib Rosen z"l, al cărui iartait este în a doua zi de Roș Hașana (în acest an — 10 septembrie — 40 de ani de la moarte). După ruga de Minha, Domnia Sa a oferit o Suda Slișit.

SECRETARIATUL DE STAT PENTRU CULTE

Eminenței Sale
Domnului Dr. MOSES ROSEN
Șef Rabinul Cultului Mozaic

Tradiționalele și sfintele sărbători de ROȘ HAȘANA, IOM KIPUR și SUCOT îmi oferă prilejul de a vă adresa sincere urări de bine, multă sănătate și deosebite împliniri dumneavoastră personal și tuturor colaboratorilor din cadrul Federației pe care o păstoriți cu devotament și credință.

SECRETAR DE STAT
Prof. Dr. Gheorghe Vlăduțescu

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PROF. DR. Gh. Vlăduțescu
SECRETAR DE STAT PENTRU CULTE

Vă rugăm să primiți, atât în numele comunităților evreiești din țară cit și într-al nostru personal, vii mulțumiri pentru felicitările pe care ni le adresați la întîmpinarea Anului Nou iudaic 5752.

La rîndul nostru vă exprimăm cele mai bune urări de sănătate, fericire și rod bogat în muncă și vă rugăm să primiți încredințarea deosebitei stime ce vă purtăm.

Cu sacerdotala binecuvîntare,
Dr. Moses Rosen
Șef Rabin al Cultului Mozaic
Președintele Federației Comunităților Evreiești din România

ASOCIAȚIA DE PRIETENIE ISRAEL — ROMÂNIA

EMINENȚEI SALE
DOMNULUI ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Cu prilejul sărbătorilor de Anul Nou, vă adresez cele mai bune gânduri, urări de sănătate și viață lungă alături de dna Amalia dr. Rosen, dorindu-vă multă putere de muncă pentru binele și prestigiul Federației Comunităților Evreiești din România.

Întreaga opinie publică din Israel a urmărit cu atenție, cu admirație, acțiunile organizate pentru comemorarea a 50 de ani de la Holocaustul din România, fermitate cu care ați apărut memoria victimelor nevinovate, cunoașterea adevărului despre tragedia fraților și surorilor noastre.

Vă asigur de toată prietenia și dragostea,

ITZHAK KORN

Președintele „Asociației de prietenie Israel—România” din Israel

Invitații adresate Eminenței Sale Șef Rabin Dr. Moses Rosen

RUGĂCIUNI PENTRU PACE LA MALTA

Arhiepiscopul de Malta, Joseph Mercieca, și Cardinalul Jozef Glemp, Arhiepiscop de Gniezno și Varșovia, Primat al Poloniei, precum și Monseniorul Vincenzo Paglio, președintele mitingurilor internaționale ale religiilor — „Comunități de S. Egidio”, au adresat Eminenței Sale dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen invitația de a participa la mitingul internațional de rugăciuni pentru pace, care va avea loc între 8 și 10 octombrie a.c., la Malta.

Eminența Sa a fost solicitat să ia cuvîntul la o masă rotundă, cu participarea unor lideri religioși creștini, cu subiectul: „Religiile și Europa”.

DI Șef Rabin a acceptat cu plăcere invitația.

INVITAȚIA PRIMARULUI VIENEI

Primarul Venei a invitat pe Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen să participe și să ia cuvîntul în cadrul unei reuniuni internaționale ce va avea loc în capitala Austriei în zilele de 27—29 octombrie a.c. Tema în discuție: „Antisemitismul în Europa de Est”.

DI Șef Rabin a acceptat invitația.

CONFERINȚĂ LA MONTREAL

DI. Abraham Foxman, directorul general al cunoscuții organizații nord-americane „Anti-Defamation League” a adresat Eminenței Sale dl. Moses Rosen, Șef Rabinul Cultului Mozaic și președintele Federației Comunităților Evreiești din România, invitația de a lua cuvîntul la o conferință a secției canadiene a acestei organizații, pentru a vorbi despre: „Situația comunităților evreiești din Europa de Est în lumina evenimentelor din ultimii ani”.

Conferința va avea loc la Montréal, în zilele de 3 și 4 noiembrie a.c.

Eminența Sa a acceptat cu plăcere această invitație.

AȚIUNE PENTRU BONDS — ISRAEL

DI. Meir Rosenne, președintele Orga-

nizației mondiale „Bonds for Israel”, a adresat Eminenței Sale dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, invitația de a rosti o serie de prelegeri în cîteva mari comunități evreiești nord-americane, în luna noiembrie 1991.

Organizația amintită colectează imprumuturi mari de bani necesari în vederea absorbției noilor imigranți (Olim) veniți din Uniunea Sovietică, Etiopia și alte țări. Numai în anul 1990 au intrat în Israel circa 200.000 imigranți, iar în 1991 această cifră va fi depășită.

Elesne de înțeles ce dimensiuni iau problemele de construcții de locuințe, crearea de locuri de muncă, de educație școlară, asistență sanitară ș.a. și cit de hotărîtor este momentul acesta pentru Statul Israel și pentru întregul popor evreu.

Președintele Meir Rosenne este originar din Iași, a fost ambasadorul Statului Israel în Franța și apoi în Statele Unite. Este cunoscută contribuția d-sale la redactarea înțelegerii dintre Israel și Egipt de la Camp David (președintele Carter, Menachem Begin, — primul ministru al Israelului și Anwar Sadat — regretatul președinte al Egiptului, fiind autorii acordului).

În 1989 și 1990, Eminența Sa, luînd în considerație acuitatea problemei, a acceptat invitația și a realizat, în cîteva vizite în S.U.A., importante venituri pentru acțiunea BONDS.

DI Șef Rabin a primit cu plăcere invitația.

INTILNIRE CU CONDUCEREA „JOINT”

La 12 noiembrie 1991, conducerea organizației nord-americane „Joint” se va întruni într-o sedință specială spre a consulta o expunere asupra situației actuale a comunităților evreiești din România și a ajutoarelor acordate de această nobilă organizație evreilor bolnavi, bătrîni și lipsiți de mijloace. În această perioadă grea din punct de vedere economic.

Se va discuta bugetul de asistență pe anul 1992.

Cuvîntările rostite la dineul oficial oferit de Președintele Israelului în cinstea președintelui României, cu prilejul vizitei D-sale în Israel

(FRAGMENTE)

Excelență, domnule președinte Iliescu, Avem onoarea și plăcerea să vă urăm, dumneavoastră și celor care vă însoțesc, aici, în reședința prezidențială, în capitala noastră, Ierusalim, un călduros bun venit.

Domnule președinte, vă considerăm unul dintre conducătorii care, în Europa de est, și-au condus poporul spre o viață nouă, spre democrație. Sintem convinși că poporul român înaintea spre cel mai înalt dintre țeluri — depline drepturi ale omului și libertate. Noi am urmărit cu îngrijorare evenimentele din România și Israelul a fost una dintre primele țări care v-au trimis ajutoare umanitare chiar în zilele Revoluției dumneavoastră. (...)

Îmi face plăcere faptul că printre oaspeții noștri din această seară se află Eminența Sa Șef Rabinul Cultului Mozaic din România, dr. Moses Rosen. Domnia Sa a fost un brav apărător al obștii evreiești din România în decursul multor perioade dificile din istoria acelei țări și aș dori, în acest foarte important moment al relațiilor dintre țările noastre, să omagiez contribuția D-sale de-a lungul anilor la consolidarea identității evreiești, la progresul educației evreiești și la menținerea legăturilor dintre comunitatea evreiască din România și evreii din Israel și din lumea întreagă.

În timpul vizitei dumneavoastră veți înfîlți israelieni originari din România și veți constata bunele lor sentimente pentru țara lor de origine, dorința lor de relații din ce în ce mai strînse între vechia și noua lor patrie.

Comunitatea evreiască din România era una dintre cele mai numeroase și impunătoare din Europa înaintea celui de al doilea război mondial. Aici, la Ierusalim, Orașul Sfînt pentru trei mari creștințe și capitala Statului Israel liber și independent, noi nu putem și nu ne este îngăduit să uităm acele sute de mii de evrei români care au fost nimiciți în timpul îngrozitorului Holocaust, din ordinul naziștilor și al colaboratorilor lor conduși de dictatorul român al vremii. Statul Israel se străduiește să păstreze moștenirea acestor martiri, avînd, mai ales, în vedere că regimul totalitar din România postbelică a făcut toate eforturile pentru a șterge faptele istorice. Nădăjduim că guvernul democratic al României va căuta, acum, să spulhere acea perversitate a istoriei. Poporul liber al României are dreptul să cunoască faptele și astfel să poată ajunge la concluzia că antisemitismul, intoleranța și rasismul nu pot aduce decît distrugere omenirii și umanismului.

Noi observăm cu mare îngrijorare recente manifestări de antisemitism și sintem conștienți că ele reflectă un grup marginal din societatea românească. Ne bucură profund condamnarea de către dumneavoastră a acestui fenomen și faptul că vi s-au alăturat alte personalități, ba chiar cea mai mare parte a opiniei publice românești. Sperăm că, sub conducerea dumneavoastră, domnule președinte, România va folosi toate mijloacele legale și educative pentru a stăvili ceea ce ar putea deveni un hidos val de antisemitism, dacă nu se va acționa de îndată. (...)

Poporul Israelului vă urează dumneavoastră și celor care vă însoțesc un foarte cordial bun venit. Sint încredințat că vizita dumneavoastră va duce la întărirea legăturilor și relațiilor prietenești între națiunile și între guvernele noastre.

Domnule președinte, în numele meu și în numele poporului Israelului, ridic paharul în sănătatea dumneavoastră și pentru bunăstarea țării dumneavoastră. Turor precinstițiilor noștri oaspeți le adresez tradiționala noastră binecuvî-

Excelență, domnule președinte Herzog, Vă mulțumesc pentru invitația pe care mi-ați adresat-o, pentru căldura cu care ne-ați întîmpinat și pentru cuvintele frumoase rostite la adresa țării mele, a poporului român.

Sintem aici, în țara dumneavoastră „veche-nouă” — așa cum spunea Theodor Herzl — mesageri ai unui popor cu o îndelungată istorie, pentru un dialog care poate să deschidă și mai larg căile de dezvoltare a colaborării dintre România și Israel. Vă mărturisesc, de altfel, că ne simțim oarecum părtași la istoria modernă a Israelului. Eminența Sa, Rabinul Șef al Cultului Mozaic din România, dr. David-Moșe Rosen, prezintă la această masă, mi-a adus aminte de vechia zicală, reproducă în cartea de memorii a Domniei Sale, „Prin Moinești, spre Eretz-Israel”. Așa vorbeau „Tubitori Sionului” în secolul trecut, legînd o localitate din Țara Românească de Țara Sfîntă. Îmi aduc acum aminte de dl. Lippe din Galați, primul președinte al Congresului de la Basel, de faptul că versurile imnului național al Israelului, intitulat atît de frumos Hatikva, Speranța, au fost compuse în casa unui doctor evreu din Iași. În primele cărți de ebraică publicate pentru uzul olim-ilor din întreaga lume se începea studiul limbii sfînte cu cuvintele: „Ani mi — România”. În multe puncte, domnule președinte, istoria Israelului se întretaie cu istoria românească. Există și momente tragice în această istorie comună. Dar românii nu au considerat niciodată că monstruoasele crime ale extremiștilor și fasciștilor caracterizează istoria lor. Să nu uităm, totuși, că aceste aberații au existat. Numai luînd act de ele ne putem vindeca de rădăcile istorice, ne vom asigura că tragediile trecutului nu se vor mai repeta. [...]

Doamnelor și domnilor,

Convingerea noastră este că relațiile neîntrerupte dintre țările noastre beneficiază, acum, de perspective și mai largi în toate sferile de activitate: politică, economică, culturală. Dialogul, început la Tokio, cu dumneavoastră, domnule președinte, și la Londra, cu domnul prim-ministru, precum și vizita de acum ne vor face să ne cunoaștem mai bine.

Apreciăm că există condiții dintre cele mai favorabile pentru o adevărată relansare a ansamblului relațiilor noastre. Economia românească, intrată într-un proces adînc de schimbare, deși traversează o perioadă dificilă, dispune de importante resurse pentru a renaște rapid, îndeosebi, prin impulsul de capital străin. Parlamentul român a adoptat o lege care dă asigurările necesare și reglementează regimul investițiilor străine în România. Invităm călduros pe industriași, bancherii și oamenii de afaceri israelieni să investească în România. Nu vor avea decît de cîștigat.

România este o țară cu perspective frumoase — nu vă spun asta numai pentru că sint român — cei ce o cunosc vă pot confirma, pe ceilalți îi invităm să o viziteze. Și, aici, aș dori să subliniez că în dinamizarea raporturilor dintre țările noastre dispunem de un element deosebit de important: factorul uman. Sintem plăcut impresionat și, pe meleaguri afî de îndepărtate, auzim în jurul nostru vorbindu-se românește. Și sintem convinși că cei cea. 400.000 de cetățeni israelieni originari din România au păstrat în sufletul lor nostalgia locurilor lor natale, prietenii, chiar rude.

Încheiere, Excelența Sa a spus: Ne aflăm, în aceste zile, înaintea sărbătorii de Roș Hașana. Dacă știu bine, aceasta nu este, în viziune iudaică, numai anul nou pentru poporul evreu, ci anul nou al tuturor făpturilor. Este momentul cînd Dumnezeu deschide Cartea vieții și măsoară faptele noastre, înscrîndu-ne sau nu pentru o nouă perioadă. Îngăduiți-mi să vă urez, cu acest prilej: „Leșana tova ticateiv”. Să fîți încântați de tot ce vă în-

DISJUNCȚII NECESARE

(Urmare din p. 1)

reproș: după război, elitele românești au fost închise și lichidate. Cîți evrei au fost închiși?

Prea repede s-a uitat însă, și e vremea să se spună, și cîți evrei au fost supuși anchetelor și represiei și aruncați în pușcăriile comuniste, ca lideri sioniști, într-o epocă cînd sioniștii și legionarii erau puși de securitate într-un cazan, tot astfel cum rușinoasa rezoluție ONU a trecut sionismul în rîndul concepțiilor rasiste, alături de nazism. (Spre cînsiea țării noastre, România nu a semnat lamentabila și dezonoranta rezoluție, un stigmat pe conștiința forumului mondial).

Cînd se va vorbi despre zecile și sutele de școli evreiești, de toate gradele, de pe tot cuprinsul țării, care au fost desființate, și unde s-au predat și limba ebraică și religia mozaică? Dar de zecile de ziare, reviste, almanahuri, biblioteci și edituri evreiești lichidate? (Doar printre-o minune și o luptă diră, plină de sacrificii, o singură revistă — Revista Culturii Mozaic — a putut lua ființă în „anii-lumină” ai comunismului, și care n-a avut puțin de furcă cu cenzura, pe numeroase teme-tabu: Israel, evreii din U.R.S.S., sionismul, asimilismul, antisemitismul larvar sau fățis de la noi etc., etc.). Ca să nu mai pomenim de numeroasele sinagogi și alte instituții și întreprinderi pentru nevoi rituale, interzise sau demolate (băi rituale, fabrici de azimă etc.). Cînd se va scrie odată, detaliat, și despre holocaustul culturii evreiești, atît sub fascism cît și sub comunism? Să-i judecăm și noi, cît puțin sub aspect moral, pe cei care s-au pretat la astfel de acțiuni, evreii și neevreii, de fapt o acțiune de deznationalizare.

Un alt aspect major se referă la dislocarea socio-profesională a populației evreiești, un gen sui generis de holocaust. Evreii au avut de suportat două sau chiar trei „românizări”. Cea dintîi sub Antonescu, cu confiscarea averilor și eliminarea lor din numeroase ramuri ale economiei, culturii și administrației de stat. A doua, sub comunismul lui Dej, cînd zeci de mii de meseriași, funcționari, vînzători, liber-profesioniști, industriași și comercianți s-au pomenit pe drumuri. S-ar putea spune, pe bună dreptate, că și societatea românească a trecut prin aceleași zguduiri sociale. Doar că structura, cu precădere mic-burgheză a întregii populații evreiești a fost demolată. Evreii s-au trezit peste noapte pauperizați și marginalizați. A fost un noroc deosebit faptul că o organizație evreiască internațională (O.R.T.) a recalificat rapid zeci de mii de evrei, care riscuau altfel să ajungă muritori de foame sau brațe necalificate. Credeți că evreilor comunisti din posturile-cheie le-a păsă de drama coreligionarilor lor? Această dislocare socio-profesională a grosului populației evreiești, după o epocă de gravă segregare rasială și deportări, a funcționat ca o veritabilă dezradăcinare, îndreptînd-o definitiv către singura cale logică: sionismul.

Cel mai frumos elogiu, adus involuntar d-lui dr. Moses Rosen, și care s-a vrut invectivă, a fost acela de „rabin-sionist”. Da, într-adevăr Domnia-Sa a ajutat la redobîndirea conștiinței de sine a evreului, la recuperarea demnității sale, la mîndria de a fi evreu (nu doar de a suferi pentru acest statut), la năzuința de a avea un cămin al său, care să-l adăpostească, să-l apere și în care să nu fie, în cazul cel mai bun, decît un tolerat. Se cuvine aici o paranteză. Cine va scrie drama zecilor de mii de evrei aruncați pe drumuri și pradă disperării fiindcă se înscriseră să plece și au stat „pe tușă”, uneori cu anii, și care, fără ajutorul comunității noastre, mă întreb, cum ar fi scos-o la capăt?

Discriminarea avea rafinamentele ei. Imi amintesc cînd Pastor, de la secția

germană radio a plecat în R.F.G., redactorul-sef i-a strîns mîna, dar cînd Lică Avram de la externe a cerut plecarea s-a pomenit tratat cu dispreț și, din redactor de elită (avea de ales)... liftier sau muritor de foame. Cîte umilințe, Doamne!

A treia „românizare” a fost adusă la îndeplinire sub Ceaușescu. Evreii nu mai prezentau încredere. Chiar unii dintre fiii și nepoții segmentului evreiesc al nomenclaturii plecau sau admirau în ascuns sionismul și-l reconsiderau poziția. Așa încît acum operația era mai simplă. Cine are rude în străinătate — și care evreu nu avea? — trebuia să fie epurat. Presa, radio-ul, T.V., edituri, comerțul exterior, C.S.P. — au fost primele vizate. Perfidia operației a fost cu altă mai mare cu cît pentru a nu fi acuzați de antisemitism au fost puși s-o execute aceiași evrei colaboraționiști din posturi-cheie, dar, ca și în cazul celor ce-și minau frații la cuptoarele lagărelor, le-a venit apoi și lor rîndul de a fi înlăturați. Sint aceștia evreii? Doar cu numele. Niște uscături...

Neo-antisemitismul de astăzi, care se socotește (abuziv) național și patriotic, fără să-și schimbe năvrurile, se pare că și-a schimbat doar stăpîni, în ciuda faptului că se pretinde independent și dă impresia falsă de izolaționism. Dacă în trecut fascist centrala era la Berlin, azi ea se află undeva în Orientul Mijlociu — via Italia — prin Constantin Drăgan. Căci cum ne-am putea altfel explica ghiveciul „României Mari” și al „Europei” cînd amestecă rolul jucat de Chișinevski sau Răutu în holocaustul culturii românești (dar să nu uităm și în holocaustul culturii evreiești) cu blamarea Israelului și compătirea palestinienilor și cu spertoarea obscurantistă a iudeo-masoneriei mondiale? Există fără îndoială o subterană colaborare (ideologică în orice caz) între extremismul arab (care și-a găsit și la noi adăpost și sprijin sub Ceaușescu) și neo-antisemitismul local, în care rolul de sponsor nu poate fi exclus. Cu ei, noi nu avem treabă! Ne îngrijorează mai mult debila reacție a democrației românești care s-ar teme parcă să nu-și piardă ziarele și revistele — cititorii, (cu cîteva excepții notabile: „România literară”, „22”, și „Contrapunct”), partidele — alegătorii.

Dacă-i așa, e grav! Nici guvernanții — se pare că nu și-au schimbat moravurile! Imi amintesc, cu ani în urmă, că în plină campanie de presă „anti-imperialistă” și „anti-revanșistă” a fost o pauză de o săptămînă. Neînțelegînd ce se petrece am întreb și eu un coleg de la „externe”. Iar el mi-a explicat. — Este în vizită de afaceri o delegație de la Uzinele Krupp. Și știu, nu se face (nu e diplomatic!). Tot astfel trebuie înțeleasă și „auto-suspendarea” „României Mari”, pe perioada vizitei prezidențiale în Israel? Iar acum, s-a ridicat „embargo-ul”; băieții pot să-și vadă mai departe liniștit de treburile lor murdare, să-și continue nestingherii campania de ură, anti-creștină, anti-românească și anti-democratică.

Să revenim, în încheiere, la titlul nostru: „disjuncții necesare”. Doar stupiditatea și reaua credință pot face ca în spatele unui Nikolschi sau Răutu să fie așteptată evreimea română; e tot așa cum cineva ar îndrăzni să spună că în spatele lui Alex. Drăghici sau Dumitru Popescu s-ar afla poporul român. Judecați și dumneavoastră!

ȚICU GOLDSTEIN

ERATA

În nr. 721 al revistei noastre, la p. 7, al. 6, rînd 4, în loc de „Domitian” se va citi „Decebal”. Cerem scuze cititorilor.

GEORGE GERSHWIN ȘI ... DAN MIZRAHY

Titlul articolului ar putea să pară ciudat, oferind alăturarea numelui unui compozitor de notorietate și, mai ales, de popularitate mondială cu acela al unui pianist bucurestean de cultură sufletească și muzicalitate comunicativă deosebite dar, fără îndoială, neconsiderându-se concurent cu celebritatea primului.

Și, totuși, legătura este mai puternică decît s-ar putea imagina la un prim contact cu fenomenul respectiv. George Gershwin era evreu — pe lingă faptul că întruchiează însăși atractivitatea muzicii americane de largă circulație, îmbrăcată în strale de sărbătoare — iar Dan Mizrahy este un membru devotat al comunității evreiești bucurestene, dîncolo de adevărul că se numără printre creatorii înzestrați și respectați ai Unitunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.

L-am înlînit aici frecvent (dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg pe care nu avusesem ocazia să-l înlînesc în delectarea mea de critic muzical. Mai familiar cu activitatea lui creatoră sînt colegii din secția de muzică ușoară, care îi cunosc romanțele și diferitele piese izvoare — a scris și lieduri — dînrîntim-plare facem parte amîndoi dintr-o comisie cu însărcinări omenești și sociale) și întotdeauna m-am simțit atras de sensibilitatea și civilitatea unui coleg

O CARTE DOCUMENT ȘI CHIAR MAI MULT

În nefericită vară a anului 1940, în plină dictatură regală, cu trupul țării sifritat, izolată pe plan extern și lipsită de sprijinul aliaților săi tradiționali, pîndită la orice pas de jocul periculos al forțelor politice extremiste legionare și comuniste, supusă din ce în ce mai insistent presiunilor hitleriste, România se afla într-o situație de cumpănă, extrem de primejdioasă pentru însăși existența ei ca țară de sine stătătoare. Deja în septembrie 1939 căzuseră primele victime ale asasinatelor legionare: primul ministru Armand Călinescu și generalul Gheorghe Argeșanu. Datorită politicii conciliatoriste a marilor puteri, uneori chiar a pasivității forțelor democratice, fascismul era în expansiune. În toamna anului 1940 România intră în sfera de influență a Germaniei hitleriste, este proclamată „stat național-legionar” cu tot cortegiul de suferințe pentru întregul popor român. În noiembrie 1940 are loc „masacrul de la Jilava” și sînt asasinati Nicolae Iorga și Virgil Madgearu, remarcabile personalități ale vieții politice și științifice românești. Un tribut deosebit de greu avea să-l dea etnia evreilor, cea mai expusă persecuțiilor.

În acest sens, lucrarea „*Martiriul evreilor din România*”, vine să completeze informația asupra stării de spirit existente în acei ani periculoși și, mai ales, să releve o serie de acte mai puțin cunoscute sau necunoscute deloc privitoare la suferințele și tragedia conațenilor noștri ce aveau doar vina de a se fi născut evrei. Nu trebuie să fii nici evreu și nici creștin pentru a te cutremura de cruzimea, de barbaria la care au fost supuși acești oameni. Dar faptul cel mai trist este acela că astfel de orori s-au putut întîmpla și pe pămîntul ospitalier al țării noastre, unde și-au găsit adăpost și ocrotire numeroase alte naționalități de-a lungul veacurilor. Românii sînt caracterizați prin blîndețe și toleranță, dovadă și lista, publicată în carte, cu cetățenii români distinși de Statul Israel cu medalia de „Drepți ai popoarelor”, în cadrul Institutului „Yad Vashem”, oameni care, cu sacrificiul propriei lor vieți, au sîrit în apărarea sau protejarea evreilor.

Atunci, unde se află răul? Ce forțe oarbe au deslănțuit și la noi ura și răzburarea? Din acest punct de vedere mi se pare că lucrarea de față are și un rol de simbol, de avertisment bine venit în vremuri turburi, de document de istorie, dar și de reflecție. Poate că n-aș fi scris această prezentare dacă nu s-ar fi constatat că și astăzi mai există forțe ale urii, violenței și răzburării cu orice preț, curenti extremiste străine de sufletul poporului român, dar periculoase atunci cînd sînt lăsate să prolifereze, să-și facă prozeliti, mai ales, în rîndurile unor tineri nevinovați, dar debusolați de multitudinea curentelor și a unei prese care nu întotdeauna judecă „sine ira et studio”. Și atunci? Dacă dorim ca tînăra și fragila noastră democrație să izbîndească, dacă vrem ca eliberarea noastră de sub socialismul totalitarist să fie definitivă și fapt împlinit, atunci este de datoria tuturor, dar, mai ales, a intelectualilor, de a face cunoscute adevărurile în integralitatea lor, mai ales în domeniul istoriei, a ceea ce „magistra vitae” atît de mult supusă deformărilor. Astfel prezentarea de față nu poate fi socotită doar o recenzie de specialist, ci mai mult una de suflet care nu suportă mistificarea realităților, indiferent din ce parte ar veni ele.

Cu riscul de a repeta unele formulări ale cărții, nu putem să trecem peste semnalarea fiecărui capitol în parte, deoarece numai astfel pot fi înțelese corect evenimentele narate și, mai ales, citirea documentelor. De la început am dori să subliniez faptul că ni s-ar fi părut mai revelator titlul de „Documente și mărturii despre martiriul evreilor din România în timpul celui de-al doilea război mondial”, inserat cu discreție pe coperta de la sfîrșitul cărții, cel puțin din două motive: este mai aproape de conținutul real al lucrării și, în al doilea rînd, pentru cel care nu lectură sau măcar nu răsfoiește cartea, ar putea crede că lucrarea se referă la toate timpurile ceea ce este inexact.

Mi s-ar putea reproșa că excelentul *Cuvînt înainte*, lămurește totul, dar el nu se poate citi și în vitrina unei librării.

Indiferent dacă împărtășești sau nu aprecierea Șef Rabinului dr. Moses Rosen asupra politicii dublificate a lui Ion Antonescu referitoare la evrei, ești întrutotul de acord cu părerea sa, că: „Nimeni nu ne poate cere să ne uităm mucenicii, cum ne recomandă iarăși alții. Căci, dacă am face-o, ar însemna să păcătuim nepermis față de Cel Atotputernic, care nu l-a creat pe om pentru crimă. Ar însemna să terfelim memoria și propria noastră conștiință. De altminteri, credem că nici un om de bună credință, nici un om cu simțul dreptății și al onoarei nu are dreptul să uite ce a semnificat și ce a făptuit fascismul, căci numai astfel poate fi împiedicată repetarea fărâdeleșilor, ororiilor sale.” (p. VIII). „Introducerea”, „Note asupra ediției” și „Surse arhivistice” sînt bine venite pentru înțelegerea corectă a intențiilor, cit și a conținutului cărții care se vrea și reușește pe deplin a fi una de informare și documentare lăsînd cititorului libertatea de interpretare și concluzionare. Primul capitol se referă la conținutul legilor rasiale promulgate în România în perioada 1 ianuarie 1938 — 15 octombrie 1940, fiind expuse, în mod comparativ, pe trei coloane: Guvernul Goga, Guvernul Gîrbutu, Guvernul general Antonescu. Ideea ni se pare ingenioasă, sintetizînd clar diferențierile și apropierea. În continuare se dau în extenso prevederile privitoare la reglementarea situației juridice a evreilor din România.

Capitolul II este sugestiv intitulat: „*Inceputul masacrelor. Pogromul de la Dorohoi și alte crime. (Iulie-septembrie 1940)*”. Cutremurător — prin expunerea sobră, necomentată decît de documentele vremii, a unor situații ce par, dacă n-ar fi fost reale, de domeniul irealului.

Capitolul III, se referă la „*Rebeliunea legionară. (21—23 ianuarie 1941). Crime și jafuri*”, unde, de data aceasta, începe infernul, ce va fi desăvîrșit în capitolele următoare:

IV. „*Iasul pătât de sînge în „acea duminică” de 29 iunie 1941*”, cu cele mai multe documente emise de autoritățile românești, la care sînt adăugate și unele mărturii edificatoare;

V. „*Exterminarea evreilor din Basarabia și Bucovina. Iadul numit Transnistria (1941—1944)*”, unde sînt cuprinse documente române și germane unele facsimile, tabele, mărturii.

Ultimele două capitole, VI. „*Trimiși în camerele de gazare. Soarta evreilor din Transilvania de nord aflată sub dominația horthystă (mai-iunie 1944)*” și VII. „*Am pipăit cele 126 de cadavre. În Sarmașul cotropit de trupele horthyste (septembrie 1944)*” încheie, prin documente și mărturii zguduătoare, o tragedie de neimaginat, demăscînd atrocitățile unor forțe oarbe, care și în ultimele zile ale existenței lor criminale, nu s-au putut abține de la crime și jafuri. Reproducerea de fotografii grupate la sfîrșitul cărții dau imaginea de coșmar trăită de semenii noștri evrei din teritoriile românești, constituindu-se într-un fel de expoziție fotodocumentară „în memoriam” asupra căreia te apleci cu durere, spunînd în gînd, tradiționalul „Dumnezeu să-i ierte”.

Aceasta-i cartea, dar dincolo de filele ei sînt învățămintele, durerile, regretele și, deasupra tuturor, sentimentul de compătimire și de vinovăție. Nu poți trece cu ușurință peste nedreptățile istoriei create de acea Axă nefastă întregii omeniri, Berlin-Roma-Tokio, ce tăia globul pămîntesc, dar la care, din nefericire, obligate sau nu, au aderat și alte țări. Știm cu toții și apreciem contribuția adusă de evrei la patrimoniul cultural național și universal, știm că ceea ce ne unește pe toți este respectul reciproc, de aceea credem că această carte trebuie nu numai lecturată, dar și analizată cu simț de răspundere pentru viitorul civilizației la care aspirăm la acest sfîrșit de mileniu care trebuie să fie începutul fericit al celui ce vine, pentru întreaga omenire.

Prof. dr. GELCU MAKSUTOVICI

Muzeul Național de Istorie a României

Convorbiri de scriitor — cu dl Zigu Ornea (fragment)

— Domnule Ornea, deși nu faceți politică, ați semnat totuși un protest — împreună cu alți 130—140 de intelectuali — împotriva naționalismului, antisemitismului, șovinismului. Ați mai semnat alt apel, afară de acesta?

— Nu, n-am mai semnat nici unul. Pe acesta îl consider foarte important pentru că aici nu e vorba că unele publicații tipăresc texte xenofobe, ci este vorba chiar de problema democrației românești.

Ca istoric literar, mă pregătesc să scriu o carte despre tensiunea de idei din 1930 și suport ironiile colegilor mei întrucît merg la Biblioteca Academiei și stau acolo ore întregi. Citesc, de zece luni, colecțiile revistelor de extremă dreaptă și văd că seamănă extraordinar cu acestea de azi, cu „România Mare” și „Europa”. Imi iau, în felul acesta, doza de otrăvă zilnică.

— Dacă revistele seamănă atît de bine, înseamnă că și perioadele seamănă întrucîtva?

— E posibil. Aceste reviste extremiste au fost tratate cu ușurință atunci, în epocă. Autorii erau considerați niște derbedei care nu reprezintă nimic — pentru ca la sfîrșit să se vadă că au reprezentat ceva. Acum se reiau aceleași motive, aceleași sintagme, aceiași ură viscerală împotriva democrației, împotriva pluripartitismului, a vieții parlamentare și aceleași slogane șovine și antisemite. Desconsiderarea lor de marile partide atunci (asta cînd n-au fost folosite ca mijloace de diversivie) ca și lipsa unor măsuri ferme împotriva lor s-a văzut unde a dus. Avem datoria morală ca știind asta să nu lăsăm ca fenomenul să se repete. Pentru că, ele urmăresc chiar izolarea României, zăvorîrea țării în ea însăși, refuzul de a ne integra în Europa și stoparea democratizării vieții românești. Citite cu atenție, deslușești în ele nu numai nostalgia după ceaușism — dar și aceste intenții expuse mai înainte și urmărite cu program. Pe unii îi amuză trivialitatea limbajului, „bășcălia” cu care sînt tratate marile personalități ale culturii. Dar și asta ține de un program. Este vorba de personalități angajate în lupta pentru democratizarea vieții politice românești. Iată de ce, fără a face parte din vreun partid, iau atitudine politică atunci cînd e cazul. Cînd a fost mineriada, am făcut parte din colectivul care a redactat ciorna protestului pe care l-a citit Mircea Dinescu în după-amiaza zilei de 14 iunie la televizor. Bolnav fiind, rostul meu ca intelectual este să-mi scriu cărțile și cînd trebuie cetății sînt turburi — și sînt turburi — să-mi spun cuvîntul. Cit de ascultat este el, asta nu mai este treaba mea.

— Înțeleg că problema antisemitismului vă preocupă. Credeți însă sincer, după o viață de om trăită în România, că poporul român este șovin și antisemit?

— Sigur că problema antisemitismului mi se pare o problemă specială. Comerțarea pogromului de la Iași a stîrnit mari reacții. Acum să știți, pe mine Moses Rosen nici nu mă prea agreează. Deci nu-i țin isonul, neapărat. Dar atît cît am citit eu (cele 12 volume de la Ierusalim despre victimele evreiești din România între 1941—1944) cred că au existat victime reale ale antisemitismului atît în Basarabia cît și în Bucovina de nord. Nu avem dreptul să nu luăm act de această realitate. E adevărat și că, dimpotrivă, evreii regăteni nu au avut de suportat așa ceva și-și datorează viața autorității antonesciene. Dar... și acum vă răspund la întrebare, nu, poporul român nu este antisemit.

— Și atunci cum vă explicați că în presa oficială este considerat în ultima vreme antisemit și șovin?

— Din cauza acestor publicații. Din cauza exacerbarii tonului din aceste publicații. Ele au ajuns în străinătate și au tre-

— Nu credeți că, așa cum ați semnat apelul în momentul în care au fost atacați evreii, era cazul să reacționați și cînd au fost atacați românii? Nu credeți că toate atacurile neloiale trebuie sancționate?

— Aveți dreptate că trebuia luată atitudine de atunci. E adevărat. Așa a fost pregătită, în epoca de care vorbeam, și asasinarea lui N. Iorga. Apăruse în presă, în „Porunca vremii”, cu puțin înainte de a fi asasinat, un articol care se chema: „Radiografia unui călău: N. Iorga”. Erau campanii furibunde împotriva lui D. Gusti, Lovinescu, Camil Petrescu, a întregii redacții „Viața Românească”. Și acum atacurile se repetă exact la fel. Trebuia să luăm atitudine.

— Nu vi se pare că oficialitățile au fost, la rîndul lor, perfect indiferente (dacă nu chiar îngăduitoare) față de aceste atacuri?

— Am fost anul trecut, în iulie, cu o delegație a Uniunii Scriitorilor, la premierul Petre Roman și i-am citat texte apărute în „România Mare” și „Azi”, texte de o uimitoare asemănare. Spunea că nu citește aceste publicații, că nu știe nimic despre astfel de texte.

În toamna trecută, tot într-un grup din partea Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor, am fost la președintele Senatului — pentru ca el să ridice această problemă în Senat. Am fost împreună cu Andrei Pleșu, N. Manolescu, Ștefan Bănuțescu, Ulici și alții, I-am semnalat a ceea ce citeam, inclusiv din „Azi”; s-a arătat mirat, ne-a promis că ne va comunica măsurile care se vor lua. Și n-a mai urmat nimic. Prietenii mei care fac politică, au lăsat, din păcate, problema Transilvaniei în mîna „României Mari”. Cu vinovata îngăduință a oficialităților.

TIA ȘERBĂNESCU

(Din „România liberă” — 30.VIII.1991)

JORGE LUIS BORGES

Unul dintre cei mai mari poeți și prozatori argentinieni, care s-a aplecat cu emoție și asupra unor teme evreiești aduce, și în acest poem, „Israel”, apărut în volumul „Opera poetică”, din 1960, un omagiu Statului Israel, poporului evreu.

ISRAEL

Un om întemnițat și calomniat,
Un om condamnat să fie ipocrit,
care veghează un tezaur hulit,
un om condamnat să fie Shylock,
un om încovoiat pînă la pămînt,
care știe că a fost odată în Paradis,
un om bătrîn și orb,
un om care smulge coloanele Templului,
un chip condamnat să fie o mască,
un om care, în ciuda oamenilor,
este Spinoza, Baal Șem și cabalist,
un om care este Cartea,
o voce preamărînd în abis
justiția Cerului,
un om al legii sau dentist,
care discută cu Dumnezeu pe un

munte,
un om condamnat să fie țap ispășitor,
aversiunea, Evreul,
un om lapidat, incinerat
și asfixiat în camerele de gazare,
care persistă să fie nemuritor
și care acum s-a întors la lupta sa
la lumina deplină a Victoriei,
demn ca un Leu, care a atins apogeul.

Opinii despre Kol-Nidrei

TITU MAIORESCU

„Fusei în Templul ebraic. O, ce armonie minunată; ce tonuri încântătoare; mă transportă așa ceva, dar nu știu unde! Aș vrea să îmbrățișez, să iubesc ceva, — nu știu ce! Imi bate inima, plîng, nu știu de ce! O, vanitas, vanitatis!”

NIKOLAUS LENAU

„...mă duc regulat la oficierea rugii de KOL NIDRE. Aștept cu nerăbdare seara asta, căci ea îmi permite să plîng din toată inima. Nimic nu-i în stare să mă miște și să mă inducăze atât de mult ca melopeele jălnice ale acestei solemnități, în care se exprimă o mîhnire fără margini. Cînd aud melodiile duioase, apar în mintea mea suferințele tragice ale unui popor, a cărui istorie nu e decît o lacrimă, curgînd de veacuri mereu, fără curmare...”

Cîntec straniu... popor straniu...”

„...[melodia] e legată de inima mea cu trup și suflet... cîntec învelit cu totul de tristețe. Un lung sunător cîntec de noapte, gata pentru pocăință, mîhnit... «Kol Nidre» e numele acestei rugăciuni dureroase... Astfel de cîntece cu ofțări ale popoarelor, mi se pare că e greu de crezut că un singur om le compune... aceste cîntece enigmatice izbucnesc deodată din sute de oameni...”

CAROL DRIMER

„KOL-NIDRE aparține epocii de singe și lacrimi evreiești.

KOL-NIDRE e ruptă din cartea ofțării evreilor... E un monument viu al suferințelor unui neam care e prigonit de secole. E cîntec de milioane de martiri, care au îndurat toate mizeriile lumesti și n-au vrut totuși să-și renege credința. KOL-NIDRE nu e astăzi pentru noi o enigmă...”

culese de Evelin FONEA

KAFKA ȘI TEATRUL EVREIESC

Franz Kafka s-a născut la 3 iulie 1883 într-o casă din fostul ghetou al orașului Praga. Pe vremea aceea, evreii din Praga nu semănau aproape deloc cu coreligionarii lor din Galiția, foarte credincioși și atașați tradițiilor, ci erau mai toți asimilați, nerespectînd prescripțiile rituale decît din obișnuință. Același lucru se întîmpla și în familia lui Franz Kafka, care, ca alții alți copii de seama lui, a învățat la școala germană și nu se simțea întru nimic evreu, trăind această stare de spirit pînă în 1911, cînd, la Praga, își face apariția trupa teatrului idiş din Lemberg. Kafka nu lipsește de la nici un spectacol notînd în „Jurnalul” său conținutul amănunțit al pieselor reprezentate. Schițează chiar o mică „schemă” despre literaturile minore și se dovedește sensibil la savoearea populară a acestui teatru, pe care îl tratează cu toată seriozitatea. Scrie: „În primele piese (e vorba, desigur, de piesele lui Goldfaden și Gordin) am putut să întîlnesc un iudaism în care se aflau rudimentele mele, un iudaism care ar putea să-și croiască drum pînă la mine și să mă lămurească despre propriul meu iudaism făcîndu-mă să prognez, dar în loc de asta, piesele se îndepărtează de mine pe măsură ce le văd mai mult”. El adaugă totuși: „Rîmîn însă artiști, de care sînt foarte atașat”. Într-adevăr, artiștii aceștia contați pentru Kafka mai mult decît piesele pe care le jucau. Căci el descoperă prin ei rădăcinile iudaismului său, pe care îl ignorase complet.

Pînă atunci, se putea vorbi despre Kafka fără a se pomeni de condiția lui de evreu. Toate relațiile lui, afară de cîteva colegi de birou de la „Asigurările muncitorești contra accidentelor”, erau evrei, dar el nici nu lua în seamă acest lucru, ce părea cît se poate de evident. Iudaismul nu exista pentru Kafka și abia mult mai tîrziu, în scrisoarea adresată în 1919 tatălui său, el încearcă să evoce primele demersuri.

În familia lui nu se respectau decît prescripțiile alimentare, iar la sinagogă familia nu mergea decît la ocazii mari, Iom Kipur, Pesah. Aici se oprea practica religiei, Kafka căutînd să-și scuze tatăl, care, trăind și copilăria într-o mică localitate sătească analoagă unui ghetou, încercase să se contopească cu populația creștină, spre a-și masca deosebirea, a face să i se uite originea. De aici și compromisiul la care recurgeau cei mai mulți dintre evrei. În copilărie, Kafka își reproșă că nu se duce destul de des la sinagogă și că nu postește.

Întă-l acum, el se află deodată în fața unor actori, disprețuiți de toți, în fața unei trupe de actori famelici, devotați cu pasiune artei lor, dar necunoscuți pînă atunci la Praga. Kafka nu manifestă față de ei doar un viu sentiment de simpatie, ci chiar de apăsătoare. A descoperi iudaismul însemna acum pentru el nu aderarea la o dogmă, nici la unele prescripții rituale, ci la o tradiție de viață, să împărtășească și suferințele cu ceilalți evrei.

Întă-l deci pe Kafka pătrunzînd acum într-o lume nouă. Pentru prima dată, el se află într-un mediu social în care se simte în largul său, de care se simte tot mai puternic atras.

În timpul șederii lor la Praga, îi invită pe actori la el acasă, se plimbă cu ei, contribuie la proiectele lor, le împărtășește griile, participă literalmente la viața lor. În ultimele săptămîni, Kafka îl cunoaște pe Isac Löwy, directorul trupei, un boem incorrigibil și nonconformist convins. În ochii lui Kafka, el este imaginea libertății, chemarea aventurii.

Kafka a găsit un prieten în acest negativ al lui însuși. Cercurile sioniste, îndeosebi asociația Bar-Kohba, preocupată de a promova cunoașterea limbii ebraice, nu manifestă nici un fel de simpatie pentru folclorul idiş. Kafka reușește să le înfrîngă această rezervă și organizează, cu concursul actorilor, un recital al lui Löwy la Casa Evreiască. Organizează propaganda și vînzarea biletelor și se ocupă de toate amănuntele tehnice. Se stabilise că Oskar Baum să-l prezinte pe actor, dar, în ultimul moment, Baum se recuză. În disperare de cauză, Kafka pregătește în grabă o prezentare, care figurează acum în „Discurs despre limba idiş”. Recitalul are loc în seara de 18 februarie 1912 și se bucură de un mare succes. Dar cheltuielile organizării recitalului au fost

decît cu o sumă derizorie, cu care nu-și putea plăti nici drumul de întoarcere la Varșovia. Kafka e nevoit să trateze cu administrația Casei evreiești spre a reduce cheltuielile de iluminat și astfel Löwy reușește să se descurce.

Raporturile dintre Löwy și trupă se deteriorează și el părăsește direcția ei. Kafka încearcă să păstreze legăturile cu Löwy, ceea ce nu-i prea ușor, căci, ros de boală și, pare-se, și de droguri, Löwy se dă la fund și este din ce în ce mai greu să ajungă la el. Scrisorile pe care Kafka i le-a adresat s-au pierdut, cu excepția uneia singure. S-a găsit, în schimb, unul din biletele lui Löwy, scris într-o limbă pitorească.

Mult mai tîrziu, Kafka l-a întîlnit la Budapesta. El i-a sugerat să-și scrie amintirile, dar trebuia, firește, ca textul să fie transpus apoi în limba germană, spre a fi multiplicat. Kafka s-a înhamat la munca asta și a transcris patru sau cinci pagini, pe care le regăsim azi în „Pregătiri de nuntă la țară”, sub titlul „Despre teatrul evreiesc”.

După aceea, urma lui Löwy s-a pierdut. Ei nu s-au întîlnit decît cîteva săptămîni, dar acestea au fost de ajuns ca să deschidă lui Kafka noi orizonturi. Astfel, Löwy l-a făcut să înțeleagă că sarcăciunile leșive — pe care actorul le frecventase la vîrsta de 14 ani — în care învățasei nu trăiau decît din mila publică, departe de a fi niște birloguri de obscurantism, așa cum credeau încă mulți, erau școli adevărate, unde se purtau discuții libere de o înaltă înălțime. Toți poeții, politicienii, ziaristii și savanții evrei au trecut prin aceste școli, a căror mizerie i-a făcut pe unii necunosători să le disprețuiască. El i-a mai povestit nenumărate istorioare despre hasidimii din răsărit, în mijlocul cărora trăise. I-a mai istorisit moartea bunicului lui, care se bucura de faima unui om de o mare bunătațe. Cînd se afla pe patul de moarte, oamenii care s-au strîns în jurul său, l-au văzut cum, în clipa cînd urma să-și dea duhul, și-a pus minile pe piept, rostind, cu glasul stîns Sma Israel și Kadiș. Și, firește, i-a mai povestit multe legende hasidice, pe care Kafka le auzea pentru prima dată și care l-au impresionat profund.

Datorită acestor actori, cu care se întîlnea la cafeneaua „Savoy” din Praga, Kafka a descoperit ce e iudaismul și ce mai poate fi el. Își amintea atunci de poveștile care se istoriseau încă la el în casă despre bunicii și strămoșii lui. Începu să se instruiască în legătură cu istoria evreilor și, cum era complet ignorant în acest domeniu, s-a adresat unor lucrări de vulgarizare: de la „Istoria literaturii iudeo-germane” de Pines, un volum stufoș, de 500 de pagini, pe care l-a citit cu multă aviditate, cu o grabă și o plăcere pe care n-a mai manifestat-o la lectura altor cărți, la „Istoria populară a evreilor” de Heinrich Graetz, trei volume mari, pe care le-a devorat în cîteva zile citind apoi și multe alte lucrări de acest gen.

De aici înainte, iudaismul constituie orizontul său. Cînd a întîlnit-o în 1912, pentru prima dată pe Felicia Bauer, de care s-a îndrăgostit, i-a propus să meargă cu el în Palestina spre a cunoaște țara. Să fi fost oare un proiect adevărat? E greu de răspuns cu siguranță, dar e cert că el nu s-ar fi gîndit nicodată la o astfel de propunere cu un an înainte. Căci Löwy și confrății lui îi descoperiseră iudaismul, în care el a căutat o eliberare, un viitor.

KOL-NIDREI ÎN TRANSNISTRIA

Vara a fost lungă și fierbinte, cu zile lungi, pline de neliște și nopți scurte, pline de groază. Bărbații lucrau la șoseaua ce lega ghetoul de stația de cale ferată Iaroșenka, iar femeile erau prinse noaptea și trimise la zăcămintele de turbă de la Tulein. Tipetele și blestemele femeilor, ordinele scurte ale jandarmilor antonescieni, întrerupte de împuscături, transformau liniștea nopții într-un coșmar.

Dimineața ne adunam la podul de la marginea ghetoului, unde, numărați și înconotați, porneau spre gara Iaroșenka, cale de opt kilometri. Obosiți de drum și chinuți de foame, ne lungeam în iarba mîroșitoare din apropierea gării.

Șike „Lunganul”, de obicei mai bine „aprovizionat”, care rontăia un fel de turtă de mazăre furașă, îmi întindea cite o firimitură: „Ia și mănîncă!... Brigadierul ucrainean, un bătrîn mustăcios se năpustea asupra noastră. „Leneșilor! Nemernicilor! Feciori de cătea! Acuma v-ați găsit să vă tolăniți în iarbă! Uite, nemții, colea, în gară!” Roabele pline cu nisip și prundiș, începeau de îndată să scriște, iar trupurile costelive și asudate se încovoiau sub povara lor.

„Vara anului 1942 a fost lungă și fierbinte, cu zile lungi, pline de neliște și nopți scurte pline de groază. Nemții au spart frontul de sud. Mii de tancuri au invadat stepele rușesti și au forțat Donul, strîvind totul în calea lor; iar albastrul cerului era brăzdat de sute de păsări de oțel ce zburau „Nach Osten”, semănînd distrugere și moarte. În ghetou domneau deznădejdea și panica. Ce va aduce ziua de mîine?”

În una din seri ne-am întîlnit pe malul rîului acoperit de stuf, Tania, Șike, Iosală și cu mine. Stăteau și urmăream în tăcere valurile lui mărunte ce se grăbeau spre Bug. Zgomotul unei escadri de avioane se pierdu în zare, apoi, din nou liniște.

— Ce-i de făcut? îngăimă Șike cu vocea lui de bas. Panica a cuprins ghetoul. Stau ascunși și așteaptă sfîrșitul. Niște soldați au spus că războiul se va termina la toamnă, iar Hitler a declarat că evreii vor fi nimiciți... și...

— Poate lipim niște manifeste, ca astă primăvară, îl interpușe Iosală.

— Nu! interveni Tania, cu vocea ei calmă și convingătoare. Nu! e prea riscant acum. Trebuie să ne gîndim la altceva ca să ridicăm moralul oamenilor. Apoi către mine: „parcă spuneai că Me-nașe Melamedul a rugat să fie ajutat la curățirea sinagogii pînă la sîrbători. Trebuie să-l ajutăm; neapărat trebuie să-l ajutăm”.

*

Toamna, rîul devine mai involburat, iar valurile cenușii poartă în albia sa umflată frunze îngălbenite și tulpine uscate de stuf. Jandarmi și polițiști beți, chiuie pe ulcioarele ghetoului îngrozit,

fost terminată, iar nemții sînt pe Volga. Ce va aduce ziua de mîine? Plutea o atmosferă de deznădejde și disperare. Serile au devenit mai răcoroase, iar noi ne întîlneam din cînd în cînd, în căsuța lui Șike, de la marginea ghetoului. Stăteam în întuneric și vorbeam în șoaptă: — Cite zile au mai rămas pînă la Iom Kipur? — întreabă Tania.

— Exact o săptămînă. — Va trebui să organizăm o mică manifestare în seara de Kol-Nidrei, la sinagogă, schiță ea un zîmbet.

— În sinagogă? Cum? — Iată cum. Imediat după Kol-Nidrei, în întuneric serii, din toate colțurile sinagogii se va striga: „Frați evrei! Nu vă pierdeți cumpătul și credința! Dumnezeu e cu noi! Dușmanul va fi zdrobit! Vom sărbători împreună victoria! Am Israel Hai!” (Poporul evreu trăiește!).

*

Vechea sinagogă, pe jumătate ruinată era plină cu evrei din Bucovina de Nord și de Sud, din Basarabia și de evrei localnici. Au venit aici să-și descărce inimile îndurerate, să verse lacrimi amare de deznădejde, să-și amintească de cei dragi și apropiați, care au pierit cu miile, pe drumurile fără de întoarcere ale Transnistriei. Au venit, în sfîrșit, să fie împreună în aceste ceasuri de grea cumpănă, să se roage împreună lui Dumnezeu...

„În numele lui Dumnezeu și al obștii”, răsună vocea lui Me-nașe melamedul, care începu rugăciunea de Kol-Nidrei. Am rămas cu privirea ațintită spre el, ca vrăjit, cînd, deodată, în sinagogă a început să răsună din toate colțurile: „Frați evrei! Învingeți-vă teama! Dumnezeu e cu noi! Dușmanul va fi zdrobit! Am Israel Hai!” M-am trezit brusc și am început să strig cu înfîrșire: „Frați evrei! Frați evrei!” La ieșire am văzut-o pe Tania. Ochii îi străluceau. I-am strîns mîna în tăcere...

*

În zori m-au trezit lovituri în ușă. În prag — Șike și Iosală. Aveau fețele livide. „Tania” — au bînguit ei, „Tania a fost ridicată; a fost dusă dîncolo de pod...” Am fugit buimac pe ulcioarele strîmte ale ghetoului, am fugit în neștire. M-am oprit epuizat la marginea lui, sprijinindu-mă de un zid. Era zidul pe jumătate ruinat al vechii sinagogi. Am simțit mîna cuiva pe creștet și am deschis ochii. Era Me-nașe, melamedul. Fața-i era zbîrcită și schimonosită, numai ochii săi albaștri mai păstrau liul de altă dată. Era înfășurat în tales. — „Hai, fiule, să intrăm în lăcașul sfînt; azi e Iom Kipur. Aici îți vei găsi liniștea sufletească, aici, în casa Domnului, între ai tăi... Hai, vino!”

STIRI

4,9 MILIOANE DE ISRAELIENI

Serviciul central de statistică de la Ierusalim a publicat ultimele evaluări în date privind populația Statului Israel. După aceste cifre, Israelul are azi în jur de 4,9 milioane de locuitori. Populația evrească este în jur de 4 milioane, puțin peste 80% din total; populația neevrească, în mod special arabii, cetățeni israelieni, reprezintă în jur de 900 000 de persoane. Este pentru prima oară, de multă vreme, cind partea evrească a populației a crescut mai rapid (6,4%) decit media generală (5,9%), ceea ce reflectă, evident, mișcarea masivă a Aliaiei care a adus în Israel, în cursul ultimelor 12 luni, în jur de 220 000 nou veniți.

NE-A PARASIT UN ISTORIC AL HOLOCAUSTULUI

Cu George Wellers a dispărut unul dintre cei mai buni specialiști în probleme de Shoah, unul dintre cei care n-au ezitat să se ridice contra tuturor falsificărilor istoriei.

S-a născut în Rusia în 1905; a urmat calea științei, mai întâi la Moscova apoi la Paris, la laboratorul de fiziologie al Facultății de Medicină, devenind specialist recunoscut și apreciat în domeniu.

Dar Wellers a fost istoric. La 12 decembrie 1941 el a fost arestat, internat în lagărul de la Drancy, deportat la Auschwitz, eliberat de americani de la Buchenwald la 2 aprilie 1945. El s-a consacrat Memoriei genocidului. În 1946 a scris „De la Drancy la Auschwitz. Sistemul concentrației nazist” (1965), „Steaua galbenă la ora Vichy-ului” (1973), „Cămerele de gazare au existat” (1981). Cercetător activ la Centrul de documentare iudaică, conținând din Paris, timp de 45 de ani, el a condus, de asemenea, revista trimestrială „Monde Juif”, aducând la cunoștința publicului mărturiile, studiile, monografiile despre tragica perioadă a Holocaustului evreilor.

PREMIUL WIZO 1991

Premiile (literare) WIZO au fost decernate la 23 mai 1991. Pe plan israelian laureatul este Meir Shalev pentru volumul „Pământul să-și amintească” (apărut la editura „Albin Michel” în traducerea lui Arlette Pierrot) și laureatul francez este Serge Koster pentru „Le trou de mémoire”, apărut la editura pariziană „Critérium”.

MONUMENT

În prezența a cca. 5 000 de oameni, a fost dezvelit la Toronto (Canada), monumentul Holocaustului, un obelisc înalt de 13 metri, proiectat și creat de dl. Ernest Raab, un supraviețuitor al Holocaustului.

CUM SE REFUZĂ UN BILET GRATUIT SUEEDIA-ISRAEL ȘI RETUR

Charlotte Ettlinger, președinta de onoare a organizației WIZO din Suedia, a oferit Christinei Rogestam o călătorie gratuită în Israel pentru multiplele servicii aduse „cauzei sionismului și refugiaților evrei sovietici”, după cum scrie „Svenska Dagbladet”. Însă, acest dar, valorind cam 7 000—10 000 de coroane, continuă ziarul, deși nu poate fi considerat ca o mită fătășă, totuși, directoarea generală Rogestam a refuzat să-l primească, pentru a evita scandalul ce s-ar fi iscat dacă ar fi acceptat biletul de avion.

POLONIA ȘI GHETOUL VARȘOVIEI

La 10 decembrie 1990, după alegerea lui Lech Walesa ca președinte al Poloniei, s-au luat măsuri pentru înființarea unui Muzeu al Ghetoului din Varșovia în apropierea Monumentului Victimelor Holocaustului Evreiesc din Varșovia, fosta piață Umschlagplatz, piața de unde evreii au fost transportați spre lagărele morții în timpul războiului.

Într-o întâlnire cu supraviețuitorii Holocaustului, de origine polonă, care au declarat că au fost surprinși de recrudescența antisemitismului într-o țară eu atât de puțin evrei, Walesa a declarat și cu această ocazie că „națiunea poloneză și națiunea evrească nu se pot certa”.

Pe aceeași linie, în timpul vizitei sale în S.U.A., la locul unde se construiește Muzeul Memorial al Holocaustului, Walesa a declarat, și cu această ocazie: „atât timp cât eu am ceva de spus în Polonia nu voi permite manifestări antisemite...”. Pentru acest Muzeu Walesa a donat un ulcior, din Ghetoul Varșoviei, în care istoricul Emanuel Ringelblum a introdus sute de documente necunoscute, în care sint înscrise date din viața zilnică a Ghetoului. Tot cu această ocazie guvernul polonez va trimite Muzeului o poartă a cimitirului evreiesc din Tarnow unde mii de evrei au fost împușcați printre pietrele funerare ale strămoșilor.

Domnul Miles Lerman, președintele Comitetului relațiilor internaționale a Consiliului Holocaustului i-a înmănat domnului Walesa un amplu album cu fotografii ale domnului Roman Viskiński, care prezintă viața evreilor din Europa răsăriteană în ajunul celui de-al doilea război mondial, mărturie de necontestat.

BULGARIA

„Zion” e o nouă organizație evrească, înființată în primăvara acestui an, reprezentind, prin numele ales, simbolul renașterii poporului evreu — noua orientare a evreimii bulgare.

Într-o declarație publică, organizația „Zion” a cerut evreilor din Bulgaria să renunțe la apatia cu care au fost obșnuți în trecut și să combată vechile atitudini prin care „evreimea bulgară a fost depersonalizată”.

Organizația, declară fondatorii ei, își propune un număr important de înfăptuiri printre care semnalăm: unirea evreilor bulgari în spiritul „valorilor morale, etice și filosofice ale iudaismului”; „să recâștige încrederea evreimii mondiale în posibilitățile populației evreiești bulgare, în Bulgaria, țara care a salvat populația evrească proprie de la camerele de gazare”; de a stabili „legături comerciale și de afaceri cu Comunitățile evreiești din Europa și America” în vederea ajutorării Bulgariei în aceste momente de criză economică pe care această țară le parcurește.

Noua organizație se va implica în activități caritabile și își propune să creeze o publicație care să popularizeze lucrările autorilor evrei și israelieni, precum și lucrări privind istoria și cultura evreilor, iudaismul și eterna memorie a Holocaustului.

POLONIA ȘI GERMANIA

Guvernul polonez și Comunitatea evrească din Berlin au căzut de acord în rezolvarea disputei legale privind proprietatea faimoasei „Wolf Hagada”, din secolul al XIII-lea. Cu sprijinul Congresului Mondial Evreiesc reprezentind comunitatea evrească germană, s-a ajuns la un acord care stipulează că Hagada, care înaintea celui de al doilea război mondial a aparținut Comunității evreiești din Berlin, să fie predată Bibliotecii Naționale din Ierusalim, iar Israelul va dona un obiect, simbolic, Muzeului Evreiesc din Varșovia.

Totuși această problemă nu este rezolvată în întregime, deoarece Hagada se află în posesia lui Natan Hecht, din Montreal. Deci problema rămâne încă deschisă.

FRANȚA CONDAMNĂ ANTISEMITISMUL

Jean-Marie Le Pen, conducătorul mișcării de extremă dreaptă, „Frontul Național”, a fost condamnat la o amendă de 12.200 dolari pentru defăimarea victimelor Holocaustului. Este a doua oară într-o lună, cind, același extremist rasist a fost condamnat pentru fapte asemănătoare comise în diferite ocazii.

În același timp, la Curtea de Justiție din Paris este judecat Robert Faurisson care nu numai că neagă Holocaustul, dar și recurge la diverse acțiuni de incitare a populației la ură rasială.

ANGLIA

La 18 mai 1991 Parlamentul Britanic a dat o nouă citire Legii privind crimele de război, votind-o cu o majoritate de 166 de voturi.

Adoptarea acestei legi va permite urmărirea criminalilor de război care au comis asasinat în Germania sau în teritoriile ocupate de Germania în timpul celui de-al doilea război mondial și care în prezent sînt cetățeni britanici sau au devenit rezidenți.

Legea urmează să fie votată și de Camera Lorzilor, care în trecut a respins acest proiect de lege.

CARTEA ÎN ISRAEL

În plină vacanță a avut loc „Săptămîna cărții israeliene” la care ca. 140 editori au prezentat noile apariții aplicind o reducere de prețuri între 20 și 70%.

Institutul Brendman, într-un studiu realizat privind potențialul de cumpărare de carte în această perioadă, remarcă ridicarea acestuia la 2,6 și chiar 3 milioane de șekeli, cu o cumpărare medie de 130 de șekeli de persoană.

NEGHEVUL

Universitatea Ben Gurion, din Beer Sheva, are în prezent un nou președinte, dr. Avișay Braverman. Noul director a fost conducătorul unei direcții de agricultură în cadrul Băncii Mondiale de la Washington. În noua sa funcție și-a propus ca sarcină, o dată cu influxul masiv de emigranți sovietici, să elimine structurile ce împiedică creșterea economică, fapt ce se va efectua pe termen lung. Rezultatele vor răspunde dacă Israelul „va aparține în secolul XXI printre țările prime din lume, sau printre țările lumii a treia”. Pentru țările în dezvoltare creșterea productivității în zonele desertice este o problemă vitală. Măsurile luate de Universitatea Ben Gurion pentru colonizarea Neghevului pot fi aplicate și în alte țări ale lumii. „Alte țări, de aceea, privesc cu o deosebită atenție la problemele de înaltă tehnologie ce se pun în Israel, în acest context”.

GERMANIA

Recent, la München a fost arestat editorul canadian Ernst Zundel pentru proliferarea de literatură prin care se nega existența Holocaustului. Pentru aceleași fapte el a fost condamnat și în Canada. În 1985 a fost condamnat la 15 luni închisoare și în 1988 la 9 luni detenție.

TEHNICA DE VIRF

Societatea „Tadiran” a primit o comandă din partea armatei americane pentru livrarea de mini-ordinatoare. Valoarea contractului este de 15 milioane dolari. În total valoarea exporturilor militare ale acestei societăți trece de 190 milioane de dolari pe an.

CONSORȚIU FINANCIAR

Sucursalele europene ale mai multor bănci israeliene vor participa la un consorțiu bancar destinat finanțării construcțiilor în U.R.S.S. Acest grup financiar, compus din 25 de instituții europene, va investi 100 milioane de dolari pentru șantierele navale sovietice.

MARKETING

La Ierusalim a avut loc „Săptămîna marketingului internațional al Israelului”, sub patronajul „Institutului Israelian de Exporturi”. Printre marile grupuri străine se află și societățile franceze „Prisunic” și „Le Printemps” venite pentru a-și face implantarea în Israel.

URBANISM LA IERUSALIM

Planurile arhitectului Moshe Safdie pentru construirea unui nou centru la Ierusalim au fost prezentate recent. Aproape jumătate din prima fază a lucrării, care a fost terminată, a și fost vîndută.

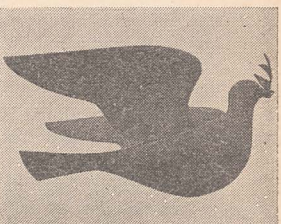
ȘTIINȚĂ

Israelul a fost admis ca observator în cadrul „Centrului European de Cercetări Nucleare” (CERN). Oameni de știință israelieni vor putea participa acum la diferitele proiecte de cercetări ale organizației.

INFRAȚIRE

Municipalitatea din Frankfurt, oraș înfrățit cu Tel-Avivul, a contribuit cu cca. 800.000 lire pentru repararea pagubelor produse de rachetele irakiene Skud.

Cele două orașe au căzut de acord să formeze o secție germană a Fundației Tel-Aviv.

UN PLAN SPECIAL

Un plan de cinci ani care are în vedere schimbarea feței zonelor aride din sudul Israelului și avind ca fond de investiție 12 miliarde dolari urmează a fi pus în aplicare.

Se urmărește, printre altele, asigurarea condițiilor pentru stabilirea aici a unui număr de 400.000 de oameni.

CONSULAT ISRAELIAN LA BERLIN

Ca urmare a hotărîrii Parlamentului german ca guvernul să revină la Berlin, guvernul israelian a anunțat că va deschide aici un consulat general israelian. Domnul Mordechai Levy, în prezent adjunct al conducătorului Diviziei Europene din Ministerul de Externe Israelian, de la Ierusalim, va fi împuternicit cu conducerea acestui oficiu.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

His Eminence
Chief Rabbi Dr. Moses Rosen
President of the Federation of Jewish Communities
from Romania

For the celebration of Rosh Hashanah, Yom Kippur and Sucoth please receive my cordial congratulations and best wishes for yourself and the community you are leading, accompanied by the warm wish of many happy returns.

ION ILIESCU

Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult
President of the Federation of Jewish Communities
from Romania

On the occasion of the celebration of Rosh Hashana, Yom Kippur and Sucoth I am sending my sincere good wishes to you, to Mrs. Amalia Rosen as well as to community you are leading.

Friendly yours,
PETRE ROMAN

STATE SECRETARIATE FOR CULTS

His Eminence Dr. Moses Rosen
Chief Rabbi of the Mosaic Cult

The traditional and holly celebrations of Rosh Hashanah, Yom Kippur and Sucoth offer me the opportunity to send you my sincere good wishes of health and special achievements to you and to all your collaborators at the Federation that you lead with faith and devotion.

Secretary of State,
Professor Doctor Gheorghe Vlăduțescu

His Excellency Mr. Ion Iliescu
President of Romania

In my own name as well as on behalf of the Jewish communities from Romania I wish to express my highest gratitude for the good wishes you kindly conveyed to me for the celebration of the Jewish New Year 5752.

We use this opportunity, esteemed Mr. President, to assure you again of our devoted loyalty that we will continue to place at the service of our country, Romania.

With my sacerdotal blessings,
Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult
President of the Federation of Jewish Communities
from Romania

His Excellency Mr. Petre Roman
Prime Minister of Romania

The Jewish communities from Romania as well as I and my wife, express our thanks for the warm wishes of good will that you kindly conveyed to us on occasion of the celebration of the Jewish New Year 5752.

Please allow me to use this opportunity to assure you, dear Mr. prime minister, of our high esteem and to wish you success in your efforts in favor of our country.

With my sacerdotal blessings,
Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult
President of the Federation of Jewish Communities
from Romania

Professor Doctor Gh. Vlăduțescu
Secretary of State for Cults

Please receive on behalf of the Jewish communities from Romania as well as in my own name, our thanks for the congratulations you send in connection with the celebration of the Jewish New Year 5752, and beg you to receive the assurance of goodness and good results in your work.

With my sacerdotal blessings,
Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult
President of the Federation of Jewish Communities
from Romania

Speech delivered by Mr. Raymond Epstein, of the "Joint" Organization at the Comemoration of 50 years since the Martyrdom of the Jews in Romania

Ladies and gentlemen, dear friends,
I bring you the greetings of the American "Joint" organization, both to Rabbi Rosen and to the Federation of Jewish Communities in Romania. For 77 years, since its creation, the "Joint" has represented the totality of voluntary contributions of the Jewish communities in the U.S.A. for helping the Jews in distress throughout the world. Never have the "Joint" services been so necessary as during the years after the Holocaust, when they assisted thousands of refugees to rebuild their life, in a Judaic spirit. Even today the "Joint" helps all those who are oppressed, in need; it contributes to the reconstruction and the renewal of the Jewish communities and organizations. Here, in Romania, we support 10 kosher restaurants, we have 20 medical clinics, with all the necessary staff, throughout the country and we distribute kosher foodstuffs to those who are old, lonely, sick and in need. We welcome Rabbi Rosen's achievements in maintaining Jewish life in Romania and we hope to contribute in future as well to its preservation here, in this country.

Mr. Raymond Epstein, vice president of the "Joint" Organization, and Dr. Moses Rosen, Chief Rabbi of Romania

Excerpts from President Herzog's Addresses in Honor of the President of Romania Mr. Ion Iliescu

I am pleased that our guests tonight include the Chief Rabbi of Romania, Dr. Moses Rosen. He has been a brave champion of the Jewish community in Romania through many difficult periods in the history of that country and I should like to pay tribute on this historic occasion marking the relations between our two countries to his contribution over the years in strengthening Jewish identity, in advancing Jewish education and in maintaining links between the Romanian Jewish community and the Jewish people in Israel and throughout the world.

The Romanian Jewish Community was one of the largest and most impressive in Europe before World War II. Here in Jerusalem, the holy City to three great faiths and the capital of the free and independent State of Israel, we cannot and we may not forget those hundreds of thousands of Romanian Jews who were annihilated during the dreadful Holocaust by order of the Nazis and their collaborators led by the Romanian dictator at the time. The State of Israel

endeavors to preserve the legacy of these martyrs, particularly in view of the fact that the totalitarian regime in Romania after the War made every effort to erase the historic facts. It is our hope that Romania's democratic government will now try to undo that perversion of history. The free people of Romania has the right to know the facts and so be able to reach the conclusion that anti-Semitism, intolerance and racism can only bring ruin upon humanity and humanism.

We note with great concern the recent expressions of anti-Semitism and we are aware that these reflect a marginal group in Romanian society. We are profoundly gratified by your condemnation of this phenomenon and by the fact that you have been joined by other personalities and indeed by most of Romanian public opinion. It is our hope that under your leadership, Mr. President, Romania will utilize every legal and educational means to stem what could be an ugly wave of anti-Semitism if it is not dealt with immediately.

Excerpts from President Iliescu's Toast at the Dinner offered by the President of Israel

We are here, in your "Old-new" country — as Theodor Herzl used to say — as the messengers of a people with a long history, for a dialogue that may broaden even further the development of the collaboration of Romania and Israel. Besides, I must confess that we somehow feel we have participated in the modern history of Israel. Romania's Chief Rabbi, Dr. David-Moses Rosen, who is present here, reminded me of an old saying reproduced in his memoirs: "Through Moinești to Eretz-Israel". That is what the "lovers of Zion" used to say in the 19th century, connecting a Romanian locality with the Holy Land. I now remember Mr. Lippe in Galați, the first president of the Basel Congress, and the fact that the lyrics of Israel's national anthem having the beautiful title "Hatikvah" — "Hope" were written in the house of a Jewish doctor in Iași. The first Hebrew textbooks published for the "olim" throughout the world who were learning the holy language began with the words "Ani mi-Romania". The history

of Israel, Mr. President, has many elements in common with Romanian history. There are also tragical moments in this common history. In our parts, too, the Jews were subjected to sufferings and martyrdom. But the Romanians have never considered that the monstrous crimes of the extremists and fascists characterize their history. However, we should not forget that these aberrations did exist. It is only by bearing them in mind that we can recover from historical strays and make sure that the tragedies of the past will never occur again.

The Rosh Hashanah festival is approaching. If I am not mistaken, according to Judaism, it is not only the New Year for the Jewish people, but also for all living beings and for all men. It is the moment when God opens the book of life and measures our deeds, registering us or not for another period. Please allow me to wish you, on this occasion: "Leshana tova tikateivu" — may you all be registered for a good year!

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש • 15.9.1991 • בוקארעסט

דער באזוך פון פרעזידענט יאן איליעסکو אין ישראל

אויסצוגלפון רעדע פון נאכדעמט פון יסוד'ה הייב הווצג

נעמאלט דעם צייטונג אלס א ראסיסטישע באוועגונג. אין דער צייט פון דעם קריגס אין דעם פערטן יאָר האט רומעניע, אלס מיטגלידער פון דעם פאראייניגטן קאנגרעס פון דעם וויכטיקסטן ראט נעשליצט קאנגרעס פון דעם אנגענומענע דעקלארציעס, טראץ אירע אייגענע עקאנאמישע שוועריקייטן. די יאָרנאלאגע מאדירט ציעס פון פריינשאפט צווישן אונד זענען לענדער, וועלן ווער אלץ מער זיך אנטוויקלען. עס פרייט מיך וואס צווישן אונדזערע עספס נעפליט זיך הרב הארשי פון רומענישן יידנטום ד"ר דוד משה ראזען, אן העלדישער פארטייט פער פון דער יידישער תהילה פון רומעניע. מיר פאלן נאך מיט גרויסער זארג די אומיטעמלע טישע מאנאפעסטירונגען אין רומעניע, אבער מיר זענען באוויסזיק אין דאס שפילט אפ א מאדעל, קליינע טייל פון דעם רומענישער געזעלשאפט. מיר זענען צופרידן וואס איר פארארטיילט אט א דעם שערלעכן פערנאמען.

דאס פאלק פון ישראל דרום איך אויס א האר-ציון ברוך גאט. איך און אלע אנדערע שווערע נעמט און ווינטשט איך: לחיים!

איינער עקסצעלענטער הער פרעזידענט איליעסکو, איך האב דעם באזונדערן כבוד און פארענעגן, צו ווערן איך און אייערע באגלייטער און ווארעמען ברוך הבא.

הער פרעזידענט, מיר פארעכענען איך אלס איינעם פון די מנהיגים פון אייראפע, וועלכער האט געפירט זיין פאלק צו א ניי לעבן, צו דעמאקראטיע. מיר זענען איבערצייגט אין דאס רומענישע פאלק ניט פאררעכט צום העכסטן ציל - צו די פולע רעכט פון מענטשן און צו דער פרייהייט, מיר האבן נאכגעפאלגט מיט זארג די געשעענישן פון רומעניע, און ישראל איז געווען פון די ערשטע לענדער וואס האבן געשיקט דימאנאטארישע הילף, גלייך אין די טעג פון אייער דעוואלוציע. אין 1967, טראץ דעם וואס רומעניע איז געווען א באשטאנד טייל פון דעם ווארשעווער פאקט, האט זי באוויזן וועלכעשטענדיקייט און האט געניט איבערגעפירט די באציונגען מיט ישראל. דעמאלט איז זי געווען דאס איינציגע לאנד פון מזרח-אייראפע וואס האט געניט געשליסען אומפארשטעמטע דעקלארציע אין יעדן, וועלכע האט

אומפארשטעמטע דעקלארציע אין יעדן, וועלכע האט

אויסצוג פון דעם ענטפער-טאָאסט פון פרעזידענט איליעסכו

שטענדן פון א פאליטישן, עקאנאמישן און סאציאל - מאראלישן קרויס. מיר זענען אבער פולקאם אנגאזשירט אין דעם שטערמישן פאקט פון באנייגונג וואס עס האט געבראכט די רעוואלוציע פון 1989. מיר גלויבן א ס'איז א באזונדערע גיט סטיקער מאמענט אין די באציונגען צווישן אונדזערע לענדער זאלן זיך פארשטארקן און אנט-וויקלען אירע אלע נעכטן. מיר לאזן אן אייערע ווייטשאפטלעכע באמירן און ביזנעסמענער, זיי זאלן איינזעסערן אין רומעניע. מיר זענען זייער באאיינדרוקט צו הערן ארום אונדז די רומענישע שפראך. דאס רעדן די 400 טויזנט ישראלדיקע בירגער, אפשיצטאמען פון רומעניע, וועלכע האבן געניט געווען זייער געברענגט-לאנד. מיר נעמלען זיך דא, איך אס א די טעג פאר ראשי השנה, לויט איך האב געזעהט אין דאס געניט נאך א יאר פאר דעם יידישן פאלק, נאך פאר אלע מענטשן פון דער וועלט: דאס איז דער מאמענט וואו דער דורכזיגער שטעלונג פארט דעם ספר הדינים און פארציילט אונדז דאס צו א ניי יאר לעבן. דערלויבט זעסט מיר איך ווינטשט מיט דער געלעגנהייט: "לשנה טובה תכתבו".

מיר נעמען זיך דא איך אייער, אלט-ניי, לאנד און ווי מעגליך הערעל האט עס אנגענומען אלס ווארעם-הערציק פון א פאלק מיט א אלטער געשיכטע, וועגן א דיאלאג וואס וועט קענען עפענען א ברייטערע פערספעקטיוו אינעם אנטוויקלען די באציונגען צווישן רומעניע און ישראל. די אנטוויקלונג פון הרב הארשי פון רומעניע ד"ר דוד משה ראזען, וואס נעמלען זיך מיט אונדז ביי דעם טיש, האט מיר דעמאנט אן אלט גלייכצווארט וואס ווערט געשריבן אין זיין מעמואר בוך, "דורך מאיגעשט-קייט ארץ - ישראל". אזוי פלעגן זאגן די, "הובבי ציון" אין פארויזן יאר הונדערט, מאכנדיק די פארבינדונג צווישן א שטעטל פון רומעניע מיט דעם הייליקן לאנד. פאראנעם אין אונדזער געמיינע נאכערע געשיכטע, נעמט און אויך מורענישע מאמענטן, איך מיינ די מאטריעלע שראפט פון דעם יידנטום פון רומעניע, אבער דאס רומענישע פאלק איז קיינמאל געווען קיין שותף צו די שרעקלעכע פארברעכען פון די עקסטרעמיסטן און פאשיסטן. די רומענישע געזעלשאפט מאכט אצינד מיט א שפראך פון א שווערער טראגדיע, אין די אומ-דאס דערעכענען פון די תלמוד תורה קורסן נאך יאָר תשנ"ב

דאס דערעכענען פון די תלמוד תורה קורסן נאך יאָר תשנ"ב

400 טויזנט יידן פון רומעניע, פון וועלכע אן ער 120 - 130 טויזנט זענען געוועזענע תלמוד תורה קינדער. זיי האבן פארשאטען, אז עליה היסט געניט עמ-גירוי צוליב עקאנאמישע סיבות-נאך עס הייסט קומען ביזנעס לאנד פון די אבות, און פארענדיגן געלעבט מיט דעם גלות. דער סדר פונעם איבערלעבן פון דעם יידישן פאלק, איז באשטאנען און באשטימט אינעם לער-נע תורה. די תלמוד תורה קורסן פון רומעניע, האט דאס נאך א מאל באשטעטיקט. האט געזאגט צום שלום כבוד הרב הארשי שליט"א. די פיינלעכע קייט האט זיך פארענדיקט מיטן אויספירן עטלעכע העברעדישע לידער דורך דעם תלמוד תורה כאר-

וונטיק דעם 8טן סעפטעמבער. די איז אין בור-קארעסאט פארמאלטע פארענומען די דערע-פונגען פו די תלמוד תורה קורסן פארן יאָר תשנ"ב. כבוד הרב הארשי שליט"א האט אונטערגעשריבן דעם פאקט, אז אין די לעצטע 30 יאר איז די שול אפן מער געווארן א זאמל-פונקט פון דער יידישער יוגנט פון רומעניע, א ס'איז געלונגען ווערער פלעכטן די, נאָלדענע קייט" פון די דורות, אין גייסט פון דער יידישער מאדעליזע פון ליבשאפט געבן די תורה און ארץ-ישראל. ס'איז געלונגען אויפצוועקן דעם יידישן געוויסן, טראץ די פרווון פון דעם נאכמלחמדיקן פאטאליטאטן דעזשיעס צו דערווייטערן די יוגנט פון איר שורש. און אט די דערוואונגען האט דערמעגלעכט די עליה פון די

יצחק באשעוויס-זינגער ז"ל

ס'איז נפטר געווארן דער גרויסער שריפטלעכער לאורעאט פון נאכער פערמיע פאר יידישער ליטע-דאטור - יצחק באשעוויס זינגער. ער איז גע-בוירן געווארן אין 1904 און א דאָר אין פוילן, ער האט געהאט א פאטער און צוויי ברידער. זיי זענען געווען די אייניקלעך פון דעם בארימטן צדיק פון בילגור, זייער באנאכטע קינדער אויס-געצייכנטע תלמידים. יצחק האט צוגעשריט געוואלט ווערן א רב און געלערנט מיט התמדה תלמוד און חכמה. שפעטער, אבער, א פאליטישער און שפילאז און קאנט, ווערט ער א זשורנאליסט און א ליטערארישער קריטיקער. פון זיינע פילצאליקע ראמאנען איז כראי צו

יצחק באשעוויס-זינגער ז"ל

ס'איז נפטר געווארן דער גרויסער שריפטלעכער לאורעאט פון נאכער פערמיע פאר יידישער ליטע-דאטור - יצחק באשעוויס זינגער. ער איז גע-בוירן געווארן אין 1904 און א דאָר אין פוילן, ער האט געהאט א פאטער און צוויי ברידער. זיי זענען געווען די אייניקלעך פון דעם בארימטן צדיק פון בילגור, זייער באנאכטע קינדער אויס-געצייכנטע תלמידים. יצחק האט צוגעשריט געוואלט ווערן א רב און געלערנט מיט התמדה תלמוד און חכמה. שפעטער, אבער, א פאליטישער און שפילאז און קאנט, ווערט ער א זשורנאליסט און א ליטערארישער קריטיקער. פון זיינע פילצאליקע ראמאנען איז כראי צו

הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען

געראנקען לכבוד סוכות

דער יום-טוב פון אונדזער פרייד

דערפאר איז אפילו די פרייד פון א יריבער-נע-רעטעניש, פון שפיין צו זעט, פון וויין וואס דער-פרייט דאס הארץ פון דעם מענטשן - ויין יסמח לבב אנוש (תהלים ק"ד - ט"ו) - אויך באשטימט לויט דער יידישער לעבענס-אויפאסטונג, צו צע-מעטערן די קייטן פון ענאליס און צו וועקן אין דעם מענטשן רעספעקט פאר זיין אייגענעם איד א פונם פון נאטס הייליקן פיער, וואס טליעט אין די טיפעינישן פון זיין נשמה...

פאר דעם באגריף פון פרייד פארמאנט לייזן-קורש אזא שלל פון א ויסדרוק וואס איז געניט צו באגעגענען אין קיין אנדערער שפראך. יעדעס איינע פון די ווערטער, דריט אויס אן אנדערע ניואנס פון אט דעם קאמפלעקסן מענטש-לעבן געפיל. די פרייד קאן זיין א נאכעלע און קאן זיין א געדענקטליכע, זיין א מאן אויך זיין דערפרייט און דערהויבן. דער מענטש קאן זיך פרייען ווען ער האט אויסגעפירט זיינעם א ווונטש און אויך דעמאלט ווען ער איז ארויס פון א אומלעכע דאס געפיל פון פרייד קאן אים באהערשן ווען ער בא-גענט א ליבן מענטשן, אדער ווען ער באוונדערט א שיינעם פייסאזש. דאס וועלכע געפיל פון פרייד קאן אים באהערשן, ווען ער זעט זיינע גלייבן א דערש-פאנענעם, א דערגרייכונג. נאט און שלעכט, ליבט און נחמה קאנען געפונען א אפלאנא אין דעם באגריף, "פרייד". מיר וואלטן באדארפט צו ווייט-אריינדרונגען און די טיפעינישן פון דער מענטש-לעכער נשמה אין די פיינליכע פון ליטור-קורש כרי פערשטעלעך וועלכען ניואנס פון דער פרייד עס דרייט אויס דאס ווארט גילת, למשל, וועלכען דאפאזאט פון דער פרייד שטעלט מיט זיך פאר דאס ווארט דיעה, וועלכען אספעקט פון דער פרייד אנטשפערט די ווערטער רינה, חלול, שטון, אדער יסמחה.

דער יום-טוב סוכות, די סוכות פונעם פוער וואס האט באהאנגען זיין פערל אין אלטן הורד, די סוכות אין וועלכע עס האבן געווינט אונד-דערע אבות-אבותן אין יידיש ווען ווען פון מצרים קיין כנען, איז געלעבט אין א געוויסן זין צו אייניקל קע ימים-טובים פון די פארציטיקע פלעקער. דאס זאמלען די נערעמטניש אין די שיעור, דאס אראפנעמען די יוגנטירן, די האלדסטעטייט אין וועלכער די נאטור באצאלט אירע חובות און באלוינט מיט שפע דעם ארעפאשטיקן פאר דעם שטיוו וואס ער האט פארנאכן אין ערל באש-טעטיקט די ווערטער פון תהלים-הזרועים בדמעה ברינה און יאָרנו (תהלים-מכ"ה) דאס אלץ איז פאר דייט און זיין געווען א געלעגנהייט אונדזערן אויס-געלאסעניש אין וואקלאנאליעס. דאס זענען גע-ווען טעג און וועלכע די צווישען פון אלע תאוות-זענען איבערגעפירט געווארן, טעג אין וועלכע די כוואלעס פון אינעלאסאמליס האבן געניט געקענט קיין ברענגען, דאס זענען געווען טעג און וועלכע גייערליק פון די געפילן איז ארויס פון אונטער יעדן קאנטראל.

אויך דער יום-טוב סוכות דערמאנט - ווי די אנגענומענע ימים-טובים - דעם חג האסתר, דאס איינזאמלען די תבואה. זיין עליה-שטרוך איז אויך פרייעלעכער ער הייסט אויך דערפאל - זמן שמי-תנוג - דער יום-טוב פון אונדזער פרייד. אויך אין דעם פאל ווארפט אף הוראת דעם אפשיטונג און געמט אן א פאזיטיווע שטעלונג נאכ די רעכט פונעם נוח צו געפירן פון דעם לעבעס פארענעגונג. די הערערות צו פרייד, דער אנוואג - ושמחת-בחור - זאמט זיך פרייען מיט דינע ימים-טובים, בארעכטיקט די מפורשים פון תלמוד צו באהויפטן - איז שמחה אלא בבשר... כיון, (פסחים ד' ט) די פרייד קאן דערגרייכט וועלן ווען מען עסט פלייש און מען מרינגט פאר און דאך, וואס פאר א וועגנלעכער אונטער-שייד פון אויפאסטונג! אפילו די פרייד פון וויין, אפילו די רייכע סוכות, דינען בא יידן א נאכעלן ציל, א רוחניות'דיק, וואס איז סינטעטיזירט אין דעם געמט - שמחת לבני' - אלהיך - זאמט זיך פרייען פאר נאט (דברים ט"ו - י"א).

אפילו אין דעם אונגלייכק פון אזא פרייד-דאף דער ייד אינזיגן האבן דעם איינציגן אבסט-ראטאן גאט, וואס פארציילט מיט אלע מענטשן-וואס אונדז באאיינאמען מיט אומאויסשע-פלעכע נשמה-דיקטיקט, וואס פארדערן פון אונדז, שטענדיק א גלייכגעוויסע צווישן געמליק און רוחניות, צווישן חומר און גייסט. אפילו די פרייד צווערטיקטעלעך די בארעכענענישן פונעם גוף פונעם איד, די בארינגונגען, פארוואנדלט אין עוברת הכווא.

דערפאר איז אפילו די פרייד פון א יריבער-נע-רעטעניש, פון שפיין צו זעט, פון וויין וואס דער-פרייט דאס הארץ פון דעם מענטשן - ויין יסמח לבב אנוש (תהלים ק"ד - ט"ו) - אויך באשטימט לויט דער יידישער לעבענס-אויפאסטונג, צו צע-מעטערן די קייטן פון ענאליס און צו וועקן אין דעם מענטשן רעספעקט פאר זיין אייגענעם איד א פונם פון נאטס הייליקן פיער, וואס טליעט אין די טיפעינישן פון זיין נשמה...

דערפאר איז אפילו די פרייד פון א יריבער-נע-רעטעניש, פון שפיין צו זעט, פון וויין וואס דער-פרייט דאס הארץ פון דעם מענטשן - ויין יסמח לבב אנוש (תהלים ק"ד - ט"ו) - אויך באשטימט לויט דער יידישער לעבענס-אויפאסטונג, צו צע-מעטערן די קייטן פון ענאליס און צו וועקן אין דעם מענטשן רעספעקט פאר זיין אייגענעם איד א פונם פון נאטס הייליקן פיער, וואס טליעט אין די טיפעינישן פון זיין נשמה...

דערפאר איז אפילו די פרייד פון א יריבער-נע-רעטעניש, פון שפיין צו זעט, פון וויין וואס דער-פרייט דאס הארץ פון דעם מענטשן - ויין יסמח לבב אנוש (תהלים ק"ד - ט"ו) - אויך באשטימט לויט דער יידישער לעבענס-אויפאסטונג, צו צע-מעטערן די קייטן פון ענאליס און צו וועקן אין דעם מענטשן רעספעקט פאר זיין אייגענעם איד א פונם פון נאטס הייליקן פיער, וואס טליעט אין די טיפעינישן פון זיין נשמה...

כפר-צנה

של פיהרות הדתית מרומניה

רו- שבועון

ב"ה מס' 722 ז' תשרי תשנ"ב

קטעים מנאומו של מר חיים הרצוג, נשיא מדינת ישראל, בארוחה חגיגית לכבוד נשיא רומניה, מר יון איליסקו

הרב הראשי דר' דוד משה רון

הרהורים לסוכות

זמן שמחתנו

לפני אפילו השמחה הזאת של חג האסיף, של יום יום של "שבת" כבד אנשי, תורת אה הוא לפי התפיסה היהודית, מכבדי האנושיות, ומעוררת באדם הו-קה לו, לעצמו, הוקרה לניצוח הא-להי שבתוך חוכו, החכמו במעמקי נפשו. ...אחיה ובן ובתך ובעדך ואתך והלוי והגר... השמחה מנסחת להיות משותפת, של המשפחה כולה, כולל הנר אשר בשער, כולל שאר הסרי הנחה האווירה, לכלים משותפת הכולת לשמחה החיים. לפני העולם ומשאבו מספיקים הם להחיות כל יושבי תבל, כל אדם מימית האפשרות להיות שבת בחלום, תחת פלגים לעשירים ועניים. לכן, ביגור ודיוור - אלה הם הנכסים האלמנטריים שלהם וזמן כל אדם ואדם. לעומת זאת, לזה פת לבנה ולשני את לא פת חזר, הדור מופרז בכיבוד לזה ובקטנת פתם לשני.

היהדות - תורת הערך, של השמחה האמיתית, של אנשים בעלת נורם משותף, היא זכותה אותנו בחג הפסח, באכילת מצה, מזון אחר זה כלולנו בלי הברך מעמד חברה. אותה היהדות נתנה לנו גם את הסליח, שבה יושבים כל מחפלי בלי כל חברה. הסוכה שבה יושבים שבעה ימים עניים ועשירים כאחד, תמיד-הכלים פשוטים, יעודיה להשיג את התמונה הזאת של אחיה חברתית. שום הפליה בסיפוק העצבים החומריים היסודיים לא תביא לשמחה אמיתית, שיפיושה לא השתול-לות, אלא מיוז, לא פריצות מוסר - אלא איוון פניני, לא התפרצות היצרים, אלא שלטון הישג הישר.

היה זה הפעם הראשונה, שלעברו מאתמול של פרעה נענה התואר, "אורח", וזאת בשעה שג-טויונו, כל האורח בישראל יושבו בסוכות, למען יידעו דורותיכם" (ויקרא כ"ג, 42-43). בה בשעה העלה המושג אורח לרמה גבוהה של פסקי חכמה שחובתיו מרובות על זכויותיו ודעותיו. בשעה שאנו מפלגים בשבחו של השפע בעולם, בשעה שאנו גינהם מוכוץ הטבע דפרי, ממחיש לנו התורה הוא המטיף לשיוון ולזכותם של כל האנשים ללחם, בנך ודיוור את ההרגשה של "ומן שמחתנו" של "ושמחת לפני ה' אלהיך" לכל עומקה ואצ-רותה.

למושג של "שמחה" בעברית שלל גדול של מנחים, ישר-עניוהם לא המצא בשום שפה אחרת. כי מונח מונח סבבא נון שונה של רשע אנושי וה-בה-מורכב. יש "שמחה ושמחה" זו הנעלה וזו השפלה, המאפיינת והמורכבת. שמחה לאיש כאשר רענו בא על סיפוקו, ושמחה גם בהיעליו מאסון מנייה עם יחידיו, עם נור משובב-נפש, עם יצירה אמנותית מרנינה לב-גורמים של שמחה הם. מה, כיום מוצאים להם הר במושגיה של "שמחה" ביו לעשר, ישיש, על הדיוקים בחברתו הגוון הרקיקים שבהגדרת הכסויים העברים נילה, ריעה, רוע, חיות, ישיון ושמחה, מן החברה לרדת לכוכי הנפש של האדם ולכסויי השפה הקדושה, העמוקים מני ים.

הן הסוכות שלנו, זכר לסוכות הקלאי והורה הקהילה, סוכות לעל לאבותינו כדרכם במערה לא-ידי-כענו, וזו זה מתאים לכאורה, במשמעות רחבים דומים של העמים העתיקים. איוסף היה בול מן השירה והזכר, עונת הסתיו שבה מסלל הפע הבחורית בתמונה לעלם האדם שהושפע בע-בור האדמה, לקיים מה שנאמר, "הורעים בדם" עה ברונה ויצעור" (הילים כ"ו, 5), כל אלה שישבו עיה לרומאים ויוונים בחביעת תניהם העם-מים לכורם של סמורן באכוס. היום אלה היו, למעשה, ימים שבהם הסר כל מעצור מפני ההור-ות והפריצות, ימים שבהם הענינו הגוף וההשתול-לות לא ידעו כל גבול.

את חג האסיף, גם מלפני-פניו המהותי - היה, דבר היוצא גם מבינוי המשינה של "ומן שמ-חתנו" גם הפעם שילבת היהדות את ההתגברות והחיות את זכויות הגוף להיות ממועמי החיים. זה עוד אלא שהצו של "ושמחת בחגך" (דברים ט"ו, 14) מפרקו בין גוף ונפש של "אני שמחה אלא בבשר ויון" (פסחים ק"ט).

ובגורא, איה הברך וסורו שבת פסח. אותה השמחה "בבשר ויון" משרתת גם היא למטה שגנה, רחמים, הכאה ידיו מיוון בצו של "יש-מחת לפני ה' אלהיך" (שם ט"ו, 11): גם בשעת ההשתול-לות הזכר את חג ה' פנימי אהה עומד, א סוף מוכיח המלכים, המאחד כל יצוריו, את היותו לאדם רע, בינה והיכל" שציונה עליונו לשקט, עי א-המחיר בין גוף ונפש בין חומר ורוח, בתארים כאה, גם סיפוק העצבים הגופניים לשעה הישג מיוו עונת הבורא, כי השמחה היא לפני ה' אלהיך.

הנה נואת הברכה

פסירתו של משה רבנו

הקטע מסה עברית בארץ מאב ערפי ה' (נדרים לו)

מדוע נגזר על משה למות בפרד?

באשר המקור בני ישראל לארץ, לא נתנה למשה הרשות לעבר את הנהר ולקנס לארץ ישראל. הוא עולה להר נבו ורואה את הארץ בקרחו, על "ראש הפסגה אשר על פני הרה". משה הוא בחר דרכי-במים של מנהיג, רבים הם המשתלשלים הצפויים לו רוב ביותר הסבל הנולד בנהר, ואפילו זה המנהיג המלצר, הנאמן והמסור ביותר לתפקידו, אדרבא, ללך שגורל ונאמן יותר מנהיג, מן תרבינה המקלות בדרך לו נגד סבלו.

בדמות מופת אשר יכול לשמש לנו משה רבנו, הרועה הנאמן של עם ישראל, לך זכה להוציא את עמו ממצרים ולהנהיגו בפשטות במדבר בקשף ארבעים שנה בדרך לארץ היעודה. מן מהות ועשרים שנה היה משה במותו: "בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד" (מגילה יג, ע"ב). ובכריתו התחננה ישראל לפני מותו מסתמכת במלים: "אשר יד ישראל, מי כמוך עם גושע בה, מגן ידך ואשר חרב באתו?" (נדרים לו, כ).

לך נגד משה רבנו עם ישראל, באהבה ובחבה. טובי חמי ישראל לא חילו מלעסק בשאלה: מדוע נגזר על משה רבנו למות בפרד?

רבי לוי, אחד מגדולי בעלי האגדה, מביא את הדורשים לנא-מן משה לוי.

שים האלו, במיוחד כשנמצאים בפני העובדה שה-מישור המוטלסטריו שישלם ברומניה אחרי המלחמה עשה כל מאמץ כדי לפחוח את זכר העובדה ההם-טורית הזו.

תמונת הוי השממשה המסוקרמית של רומ-ניה תנסה עכשיו לתקן את היותו היה של ההים-טוריה. לעם החפשי היומני יש הזכות להכיר את הנדירות ושיכול להיצא מהם את המסקנה שאנטי-שמיות, גזענות וחסר סבלנות עקולים רק להרוס את האנושות ואת היעוון ההומניסטי.

אנחנו מסתכלים בדננה גדולה על התופעות האנטישמיות מזמן האחרון ובטוחים אנו שתופעות אלה מביעות מבוצה שולית בחברה הרומנית. אני חנו שבעי רצון שאתם מננים תופעה זו ושלילנו את השתתפו גם אנשים אחרים והיו של דעת החל-הרומני.

תקוה אנחנו שתחזק הנהגתך, אדוני הנשיא, רומ-ניה שתתמש בכל האפשרויות החוקיות והחינוכיות כדי למנוע כל מה שיכול להיות לגל מבוער של אנטישמיות. אם לא מונעים דבר זה לפני שזה יהיה מאוחר.

אני שמח שבין אורחי הערב נמצא רבה הראשי של רומניה, דר' דוד משה רון. הוא היה חסיד מנהיג יבור של הקהלה היהודית ברומניה בשנים רבות, בתקופות מסוכנות רבות שבהסטוריה של ארץ זו. אני רוצה, בתרומות היסטוריות זו, המביעה את ההיחסים בין שתי המדינות, להרים על גם את השבח לתרומתו במשך השנים הללו לחיזוק הזהות היהודית, לקידום החינוך היהודי ולקיום הקשרים ההדוקים בין הקהלה היהודית ברומניה ובין העם היהודי בישראל ובעולם כולו. הקהילה היהודית ברומניה היתה אחת מהקהילות המרשימות ביותר באירופה, לפני מלחמת העולם השנייה.

פה, בירושלים העיר הקדושה לשלושה פולחנות הכי גדולים וחבריה הנצחית של מדינת ישראל, החפשיית והעממית, איננו יכולים ואיננו עריכים לשכוח את מאות אלפי היהודים ברומניה שהושמדו במשך השואה האיומה בפקודת הנצים ומשנת' השע-ולה שלהם, שבראשם היה מנהיג העריו הרומני של אותה תקופה.

מדינת ישראל משתדלת לקיים את ירושת הקור-

נפתח שנת הלימודים תשנ"ב בקורסי תלמוד תורה שברומניה

ביום ראשון 8 בספטמבר, ערב ראש השנה תשנ"ב, נפתחו בקורסי תורה, התלמוד תורה לשנת תשנ"ב. בנואם מרשים, כבוד הרב הראשי דר' דוד משה רון שליט"א הדגיש שבעשרות האחרונות, ביות-הבנסת נהיה יותר ויותר מקום אפיתם של העצ-רים שלנו ברומניה, העצלהנו לחזק את "שרשרת הוה" של היהדות ברוח המסורת היהודית, ברוח האהבה לתורה ולארץ ישראל, ברוח ישראל סבא, על אף המישור ההומניסטי שצנעה הכל שאפשר היה לו בכדי להרחיק את הגזע ממושישיו.

החינוך היהודי שנתנו לנועו שלנו ולכל הקהילה במשך כל השנים הקשות הללו, אופשר עליה של

שיעור בחברת ש"ס

בעבת פרשת נעבים תשנ"א, מרן הרב הראשי דר' דוד משה רון שליט"א נתן שיעור בחברת ש"ס ממשניות בגווע לראש-השנה, לזכר אביו הנאון אברהם לייב רון זצ"ל, שיום וזכרנו חל ביום ב' דראש השנה.

אחרי פתיחת מנחה נתן סעודה שלישית.

ווספת, סלה ופלאה זו שאנו מונים במפקדי צבאנו, שהם מורוים את מלחמה בקריאה "אחר", ולא כנהיה בצבאות זרים שבהם מורוים המפקדים את מלחמה בקריאה "קדימה". סלה זו כבר היתה קדימה למשה רבנו לפני אל פני שנים, ואותה הוא רוצה לראות במלאת-קולמו, וכך מוצאים אנו במדרש:

"אשר יצא לפניהם" (מדרש כו, טו), שלא יתא עושה בדרך שאתרים עושים, שהם מוצאים את ליונם ורשכים להם בתוך מתיכם. אלא אשר יצא לפניהם, אשר יצא לפניהם - במלחמה, ואשר, בא לפניהם - במלחמה. לא בדרך שאתרים עושים, שהם משלחים חילות, וזה באים בסוף, אלא כשם שעשה משה (שם).

"אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: דבוננו של עולם: גלוי וידוע לפניך, יגיע ויצערי שצטערתי על ישראל, עד שהיו מאמינים בשמך, כמה צער וצטערתי עליהם עד שקבעתי להם תורה ומצוות. אמרת, כשם שראיתי בצרתם, כך אראה בטובתם. ועכשיו שהגיעו שבתכם של ישראל אהא אמר לי: לא תעבר את הנהר הזה?" (ספר האגדה א, סימן קלו)

אכל מדת הדין חוקה ומשה אינו נענה, והוא, הרועה הנאמן, שתמיד הצליח בתפלתו למעביר את רע הקרה משראל, שומע עמה את המשוכה הפסקנית לחלל מלבקש: "רבי לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדרך הזה!" (נדרים לו, כט).

מה רבה כאן האהבה לארץ הקדושה, מה גדולה החבה לעם ישראל, ומה טרני ומכאבי-גורלו של מנהיג ששנה ואין כל בפרה-וסליחה לטענות!

מתוך ספרו של הסופר שכתה רז

שיחא אגדה

אמר רבי לוי: אמר (משה) לפני, רבוננו של עולם: עצמותי של יוסף נקנסו לארץ, ואני איני נכנס לארץ? אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי שהודה בארצו, נקבר בארצו, ומי שלא הודה בארצו, אינו נקבר בארצו. יוסף הודה בארצו - נקבר בדרך (אשת פוטיפר) אומרת: ראו הביא לנו איש עברי, ולא כפר בארצו - מי גנב גנבתי מארץ העברים, נקבר בארצו - מנן? שאמר: זאת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם. אתה שלא הודית בארצך, אין אתה נקבר בארצך. כיצד? בנות יתרו אומרות: איש מצרי הצילנו מיד הרועים, והוא שומע ושותק. לפיכך לא נקבר בארצו - כי לא תעבר את הנהר הזה" (נדרים רכה, ב).

מני מלא-מזון

משה נאלץ להשלים עם הנהגה שנגזרה עליו שלא ינסה לארץ. אך גם כאשר הוא מצדיק עליו את הדין, עדין אין לבו שלם עם עצמו על שהוא מאויר את העם ללא מנהיג מתאים, ועל-כן הוא מתעלש אחר מלא-מקום.

דאגה ממלאה את לבו של משה רבנו: מי יבא אחריו? אם ירע כיצד להנה בעם? והוא פותח בתחנה לבנורא עולם לא על עצמו אלא על כלל ישראל:

"רבוננו של עולם: גלוי וידוע לפניך דעתי של כל אחד ואחד מהם. אין דעתי של זה דומה לדעתי של זה, ובשעה שאני מסתלק מהם, בבקשה ממך, אם בקשת למות עליהם - גמלה - מנה עליהם אדם שיחיה סובל כל אחד ואחד לפי דעתו" (לקוח משמירת מנחה, רמז תשעו)

אולם משה אינו מסתפק בכך. הוא מופש מנהיג תכונה